

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Komparace stranického systému ČR a SR

Kateřina Kocumová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Komparace stranického systému ČR a SR

Kateřina Kocumová

Vedoucí práce:

PhDr. Marek Ženíšek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Marku Ženíškovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce věnoval.

Obsah

1	SEZNAM ZKRATEK POLITICKÝCH STRAN:	7
2	ÚVOD	8
3	TYPOLOGIE STRANICKÉHO SYSTÉMU	10
3.1	Definice stranického systému	10
3.2	Typologie Maurice Duvergera	11
3.3	Typologie Jeana Blondela	11
3.4	Typologie Giovanniho Sartoriho	13
4	VOLEBNÍ OBDOBÍ 2002 - 2006	17
4.1	Česká republika	17
4.1.1	Vývoj v Poslanecké sněmovně	17
4.1.2	Komparační kritéria	20
4.2	Slovensko	21
4.2.1	Vývoj v Národní radě	21
4.2.2	Komparační kritéria	23
4.3	Komparace volebních období 2002-2006	24
5	VOLEBNÍ OBDOBÍ 2006 - 2010	26
5.1	Česká republika	26
5.1.1	Vývoj v Poslanecké sněmovně	26
5.1.2	Komparační kritéria	28
5.2	Slovensko	29
5.2.1	Vývoj v Národní radě	29

5.2.2 Komparační kritéria	31
5.3 Komparace volebních období 2006-2010.....	32
6 VOLEBNÍ OBDOBÍ 2010-2014.....	34
6.1 Česká republika.....	34
6.1.1 Vývoj v Poslanecké sněmovně	34
6.1.2 Komparační kritéria	37
6.2 Slovensko	39
6.2.1 Vývoj v Národní radě	39
6.2.2 Komparační kritéria	41
6.3 Komparace volebních období 2010-2014.....	43
7 TYPOLOGIZACE STRANICKÉHO SYSTÉMU.....	44
7.1 Typologie Maurice Duvergera.....	45
7.1.1 Česká republika	45
7.1.2 Slovensko	45
7.2 Typologie Jeana Blondela.....	46
7.2.1 Česká republika	46
7.2.2 Slovensko	47
7.3 Giovanni Sartori	48
7.3.1 Česká republika	48
7.3.2 Slovensko	50
8 ZÁVĚR	52
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	55
10 RESUMÉ.....	60

1 SEZNAM ZKRATEK POLITICKÝCH STRAN:

ANO – Aliance nového občana

ČSSD – Česká strana sociální demokracie

HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko

KDH – Křesťanskodemokratické hnutí

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KSS – Komunistická strana Slovenska

ODS – Občanská demokratická strana

OL´aNO – Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti

SaS – Sloboda a Solidarita

SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a křesťanská unie – Demokratická strana

SMER-SD – SMER – sociální demokracie

SMK – Strana maďarské koalice

SNS – Slovenská národná strana

SZ – Strana zelených

US-DEU – Unie svobody – Demokratická unie

VV – Věci veřejné

2 ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je komparace stranického systému České a Slovenské republiky. Oba stranické systémy prošly složitým vývojem od vzniku republik v roce 1993 a v novém demokratickém prostředí se nevyvíjely zcela bez problémů. U obou z nich lze najít několik společných rysů, ale i přesto můžeme říci, že každý sám o sobě je unikátní.

Cílem této práce je srovnání vývoje obou stranických systémů a pokus o jejich zařazení k jednotlivým typologiím. Práce by také měla poukázat na zásadní rozdíly mezi nimi. Komparace bude vycházet ze tří základních kritérií – počet stran v systému, postavení komunistické strany a pozice pravice a levice v systému. V závěru dojde k zodpovězení základní výzkumné otázky, a to, do jaké míry jsou si systémy podobné a zda je lze přiřadit k některé z typologií.

Teoretický rámec textu bude představovat rozbor typologií stranických systémů, kdy se zaměříme na konkrétní autory a jejich pojetí. Rozebereme teorii Maurice Duvergera, Jeana Blondela a Giovanniho Sartoriho. Každému z nich bude věnována jedna kapitola, ve které bude daná typologie vysvětlena. Maurice Duverger se zabývá především počtem politických stran v systému a rozděluje stranické systémy na monopartismy, bipartismy a multipartismy. Jean Blondel se vedle počtu zaměřuje také na kritérium velikosti stran, jeho typologie dělí stranický systém na bipartismus, systém dvou a půl stran, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany. Giovanni Sartori se ve své typologii kromě početního hlediska soustředí také na polarizaci stranického systému. Rozděluje ho na systém predominantní strany, bipartismus, umírněný multipartismus, extrémní multipartismus a atomizovaný systém.

Značná část textu se zaměří na stranické systémy ČR a SR a parlamentní vývoj v obou zemích. Oba systémy budeme porovnávat v období po celé 21. století, tedy od voleb v roce 2002. Ke komparaci

vývoje v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a Národní radě SR použijeme již zmíněná srovnávací kritéria, která nám pomohou ukázat rozdíly. Poslední kapitola bude věnována typologizaci obou stranických systémů, kdy se na základě parlamentního vývoje pokusíme stranické systémy přiřadit k typologiím autorů z první kapitoly.

V závěru dojde ke zhodnocení proměny obou stranických systémů a také ke shrnutí rozdílu mezi nimi. Pokusíme se je porovnat nejen z hlediska parlamentního vývoje, ale také z pohledu jednotlivých typologií. Na konci práce zhodnotíme, do jaké míry se povedlo stranické systémy zařadit k typologiím, protože v některých případech neodpovídají ani jednomu z typů a klasifikace není možná. V takové situaci alespoň zmíníme, mezi kterými typy se daný systém pohybuje.

Problematika stranických systémů je u autorů velmi populární, a proto existuje mnoho kvalitní domácí i zahraniční literatury. Ze zahraničních autorů lze uvést například Maurice Duvergera a jeho knihu *Political Parties*, nebo Giovanniho Sartoriho s knihou *Strany a stranické systémy*, z jejíhož českého překladu bude vycházet značná část práce. Vzhledem k povaze tématu budeme čerpat především z literatury od českých autorů. Můžeme uvést například knihu *Koaliční vládnutí ve střední Evropě 1990-2010* od autorů Stanislava Balíka a Vlastimila Havlíka, která obsahuje informace o českém i slovenském parlamentním vývoji. Období do roku 2010 literatura velmi dobře postihuje, nejnovější dobu doplníme informacemi z několika odborných článků, kterých je v českém politickém prostředí dostatečný počet. Jako zdroj volebních dat budou často používány internetové stránky statistických úřadů v obou zemích.

3 TYPOLOGIE STRANICKÉHO SYSTÉMU

3.1 Definice stranického systému

Stranický systém, občas také nazývaný systém politických stran, je tvořen politickými stranami, které, i přesto, že jsou základním aktérem politické soutěže, samy o sobě stranický systém netvoří. Velmi důležité jsou totiž i vzájemné vztahy mezi nimi. Ty mohou být kooperační nebo konfliktní. Kooperační vztahy mají ve většině případů podobu volebních či vládních koalic, konfliktní vztahy se typicky projevují ve vztahu vládních a opozičních stran. Strany se proměňují velmi pomalu, naopak jejich vztahy se mohou měnit rychle. Z tohoto důvodu jsou strany někdy označovány jako statický prvek, jejich vztahy jako prvek dynamický (Kopeček 2005: 40). Někteří autoři považují vztahy mezi stranami za tak důležité, že ve svých definicích vůbec nezmiňují politické strany jako součást systému a rovnou hovoří o tom, že stranický systém je tvořen vztahy mezi jednotlivými stranami. Kromě počtu stran a vztahů mezi nimi existují i další faktory, které ovlivňují podobu stranického systému. Můžeme hovořit především o velikosti stran, o jejich geografickém působení a schématu jejich koaličního či opozičního chování. Důležitým ukazatelem je také postavení stran v rámci systému. Vliv na podobu a fungování stranického systému má také společenské a institucionální okolí, do kterého je systém politických stran umístěn (Kubát 2007: 230–231).

Existuje mnoho definic stranického systému, my použijeme následující: „*Stranický systém je na jedné straně konfigurací politických stran v rámci politického systému, na straně druhé souborem vzájemných vztahů mezi politickými stranami a schémat chování, která jsou důsledkem mezistranické rivality determinované především bojem o hlasy voličů a v případě většího počtu stran nutností hledání eventuálních partnerů připravených účastnit se procesu formování vládních koalic* (Kubát 2007: 231).“

3.2 Typologie Maurice Duvergera

Maurice Duverger pro klasifikaci zvolil kritérium početní a rozděluje stranické systémy do tří kategorií – dělí je na monopartismus, bipartismus a multipartismus. Monopartismus je spojován s totalitním režimem. Nachází se zde pouze jedna politická strana, která se k moci ve většině případů nedostane prostřednictvím voleb, ale pomocí násilných prostředků. Pokud zde existují nějaké další strany, nemají žádný podíl na moci.

Dvoustranický systém se stejně jako multipartismus řadí mezi otevřené konkurenční systémy a ve většině případů je spojován s anglicky mluvícími zeměmi. Duverger považuje bipartismus za kvalitativně nejdokonalejší model demokracie (Klíma 1998: 147–148). Předpokladem pro jeho správné fungování je poměrně malá ideologická vzdálenost mezi stranami, nepřiliš velké názorové rozpětí a existence poměrné shody názorů na základní rysy politického režimu (Novák 1997: 89). Bipartismus nelze chápat tak, že se v něm vyskytují pouze dvě politické strany. Tyto dvě strany se střídají u moci, ale každá vládne samostatně. Celkový počet politických stran, které se účastní voleb, tedy nehraje žádnou roli (Kubát 2007: 241).

Další Duvergerovou kategorií je multipartismus, který charakterizuje jako vládu několika politických stran, které jsou stabilní a mají dlouhou životnost. Tento typ se nejčastěji vyskytuje v západní Evropě, mimo Velkou Británii. Některé tyto státy mají z minulosti zkušenost s bipartismem. Existuje mnoho typů multipartismu, které se v jednotlivých státech liší (Duverger 1954: 228–235).

3.3 Typologie Jeana Blondela

Jean Blondel ve své typologii kromě počtu stran zohledňuje také jejich velikost. Zaměřil se především na soutěživé systémy, které rozdělil na bipartismus, systém dvou a půl stran, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany (Kopeček 2005: 40–42). Celou

svou typologii postavil na výzkumu, kdy jednotlivé stranické systémy roztřídil do několika skupin podle volebních zisků dvou nejsilnějších stran v letech 1945–1966. Dále také bere Blondel v úvahu odlišnou sílu hlavních stran (Klíma 1998: 161–162).

První kategorií je bipartismus, ve kterém dvě velké strany získají společně okolo 90% hlasů. Existence třetí strany není vyloučena, ale tato strana je velmi malá a politicky bezvýznamná (Kopeček 2005: 40–42). V této skupině není rozdíl mezi dvěma stranami příliš velký. Většinou jde o odchylku pouze mezi jedním až třemi procenty, proto lze systém dvou stran považovat za velmi vyrovnaný. Rovnováha systému vzniká v důsledku toho, že zde působí pouze dvě strany, které se střídají u moci, a žádná z nich nemá dominantní postavení. Blondel do této kategorie zařadil Maltu nebo Velkou Británii.

Třístranický systém se v pojetí Jeana Blondela transformuje v systém dvou a půl stran. V této kategorii dvě nejsilnější strany získávají společně okolo 80% mandátů (Klíma 1998: 161–162). Blondel si také povšiml, že jedna strana je levostředová a druhá pravostředová. Dále zde existuje i jedna malá strana, která je centristická a hraje mnohem významnější roli, než by se mohlo zdát. Ani jedna z velkých stran totiž není ve volbách schopná dosáhnout takových výsledků, aby dokázala sama sestavit vládu. Třetí malá strana je tedy díky svému postavení ve středu systému velmi vhodná jako partner do koalice s vítězem voleb. Do této kategorie zařadil Blondel jednoznačně Německo, Belgie nebo Lucembursko, ale téměř žádný z jeho příkladů v současné době již tomuto typu neodpovídá (Kopeček 2005: 40–42).

Původní kategorie vícestranického systému se v Blondelově pojetí dále rozděluje na dvě skupiny. Multipartismus s dominující stranou je charakterizován tím, že jedna strana získá ve volbách okolo 40% hlasů, druhá strana zpravidla obdrží pouze polovinu hlasů oproti první (Klíma 1998: 161–162). I když dominující strana svým výsledkem předstihuje ostatní, většinou nezíská absolutní většinu mandátů a při sestavování

vlády je nucena vstupovat do koalice. V době, kdy Blondel tuto typologii sestavoval, fungoval zmíněný systém ve skandinávských zemích s výjimkou Finska. V dnešní době již sem tyto státy zařadit nemůžeme, nebo se výrazně vzdalují.

Poslední Blondelova kategorie – multipartismus bez dominující strany, se vyznačuje přítomností většího počtu stran, ale ani jedna z nich nemá dominantní postavení. Blondel do této skupiny na konci 60. let zařadil Nizozemí, Švýcarsko, Francii a Finsko, ale později do této kategorie spadaly i další země, jako je například Dánsko nebo Belgie (Kopeček 2005: 41–42).

3.4 Typologie Giovanniho Sartoriho

Giovanni Sartori uznává stejné východisko jako Duverger – rozlišení systémů na soutěživé a nesoutěživé. Také se domnívá, že počet stran je pro fungování stranického systému důležitým kritériem, ale určitě se nejedná o kritérium dostačující. Sartori si myslí, že je nutné určit, které strany jsou pro konkrétní systém relevantní. Z jeho úvah vychází, že relevantními stranami jsou ty, které mají koaliční potenciál, jinými slovy které jsou za určitých podmínek schopné podílet se na vládě. Aby byla strana relevantní, může mít také vyděračský potenciál. Do této skupiny řadí autor jednoznačně ideologicky antisystémové strany, ale mohou do ní patřit i takové, které pouze blokují vládní návrhy. Všechny mají schopnost vyvíjet na ostatní politické strany v systému tlak, proto nemohou být ignorovány.

Sartori tedy rozlišení systémů na soutěživé a nesoutěživé kombinuje s dalšími kritérii – počtem stran, ideologickou vzdáleností mezi nimi a jejich relevancí. Tato kritéria umožňují Sartorimu rozdělit stranický systém do sedmi kategorií (Říchová 2002: 101–102). Nejdříve se budeme věnovat jeho pojetí jednostranického systému, který Sartori dělí na tři různé typy. Dva z nich jsou spojovány s nesoutěživými systémy – jedná se o systém jedné strany a systém hegemonní strany. Třetím typem je

system dominantní strany, který je sice zařazen do jednostranické kategorie, ale je typický spíše pro soutěživé systémy.

System jedné strany je takové politické uspořádání, kde dlouhodobě vládne jedna politická strana. Nejsou v něm povoleny svobodné volby ani existence dalších stran. Jako příklad můžeme uvést bývalý SSSR. Podobně se chová system hegemonní strany, kde je také pouze jedna politická strana držící v rukou mocenský monopol. Stejně jako v předchozím systému zde nejsou povoleny svobodné volby, ale již mohou existovat další strany. Ty ovšem zaujímají pouze podřadnou pozici. Příkladem je bývalá ČSSR nebo Polsko (Klíma 1998: 167–168). Jak již bylo zmíněno, ne všechny systémy, kde je u moci pouze jedna strana, pokládáme za nesoutěživé. Do soutěživých systémů řadíme system dominantní strany, kde si jedna strana dlouhodobě udržuje náskok před nezávislými konkurenčními stranami. Znamená to, že menšinové strany nemají naději stát se většinou, tím pádem ve vládě nedochází ke střídání. Rozdíl od systému s hegemonní stranou je v tom, že všechny strany mají rovné příležitosti a nikdo není ze soutěže předem vyloučen. Po dlouhou dobu byl tento system typický pro Indii, Japonsko, Švédsko nebo Norsko.

Nejvíce pozornosti věnuje Sartori soutěživým systémům. Kromě již zmíněného systému s dominantní stranou ho rozděluje na dvoustranický system, umírněný pluralismus, extrémní pluralismus a atomizovaný system.

Sartori vysvětluje bipartismus podobným způsobem jako Maurice Duverger. Jedná se o system, kde není nutnost vytvářet koalice, protože spolu soupeří pouze dvě hlavní strany, které mají stejné možnosti na vítězství a samostatné sestavení většinové vlády. Pokud se v několika po sobě jdoucích volbách nepodaří střídání u moci, může system zvolna přejít k typu s dominantní stranou. Pro správné fungování a stabilitu systému je velmi důležité, aby obě strany byly od sebe jen nepatrně ideologicky vzdáleny a soupeřily spolu pouze o malý počet voličů

umístěných v politickém centru. Občas není jasné, které konkrétní systémy lze do této kategorie zařadit. Nejvíce se principům bipartismu přibližují Velká Británie, USA a Nový Zéland (Dvořáková – Kunc 2005: 56–57).

Zásadním předpokladem pro fungování systému umírněného pluralismu je existence 3 – 5 stran. Jedná se o relevantní strany, kdy ani jedna z nich nepředstavuje zásadní opozici vůči režimu a ideologická vzdálenost mezi nimi je relativně malá. Sartori se domníval, že fungování umírněného pluralismu do jisté míry napodobuje mechanismus bipartismu, ale je mnohem komplexnější formou. Jedná se především o strukturu stranické soustavy, která zůstává ve své podstatě bipolární. Pouze zde na místo dvou stran nacházíme seskupení alternativních koalic. Tento model stranického systému vylučuje existenci velkých relevantních antisystémových stran (Fiala 1998: 180–181).

Pokud se postupně zvyšuje počet relevantních stran v systému, nemusí to v každém případě znamenat přechod ke klasifikační třídě polarizovaného pluralismu. Je důležité pozorovat, do jaké míry je zvyšování počtu relevantních stran doprovázeno zvyšující se ideologickou vzdáleností mezi nimi. Vyšší míra fragmentace není výrazem ideologické polarizace systému v tom případě, pokud strany přijímají legitimitu systému a jeho pravidla. V momentě, kdy počet relevantních stran dosáhne horní hranice, v systému se objeví bilaterální opozice a existuje zde i antisystémová strana, značně naroste ideologická vzdálenost mezi stranami. V tomto případě je již nutné hovořit o polarizovaném pluralismu (Říchová 2002: 106). Sartori k tomuto typu stranického systému přiřazuje Spolkovou republiku Německo, Belgie, Irsko, Island, Lucembursko, Dánsko, Švýcarsko a Nizozemí (Sartori 2005: 190).

Polarizovaný pluralismus, občas také nazývaný extrémní pluralismus, je charakterizován přítomností více než pěti nebo šesti stranami. Pouhý počet stran není jediným typickým znakem systému. Sartori jich uvádí několik. Pro systém je charakteristická přítomnost

relevantních antisystémových stran (Kopeček 2005: 46). Ty vytváří antisystémovou opozici převážně komunistického nebo fašistického typu, ale není to pravidlem. Dalším typickým znakem polarizovaného pluralismu je existence bilaterálních opozic, které se navzájem vylučují. Není možné, aby tyto opozice spojily své síly, protože ve skutečnosti jsou mnohem blíže k vládnoucím stranám než k sobě navzájem. Tyto charakteristické rysy jsou nejviditelnější a také nám postačují k určení kategorie. V případě, že v systému existuje více než pět stran a součástí jsou i antisystémové strany, které se formují do bilaterálních opozic, je systém velmi vzdálený od typu multipartismu s jednostrannou opozicí a chybějící relevantní antisystémovou stranou (Sartori 2005: 138–39).

V systému polarizovaného pluralismu je ideologická vzdálenost mezi hlavními aktéry velmi výrazná a také politické představy o základních pravidlech se u jednotlivých aktérů odlišují. Hovoříme o silně polarizovaném systému z důvodu existence antisystémové bilaterální opozice, obsazení středu a nefunkční vládní alternaci (Kopeček 2005: 46). Charakteristickým trendem polarizovaného pluralismu je oslabení středu a z toho plynoucí ztráta voličských hlasů, které jsou přesunuty ve prospěch jednoho z extrémních konců (Sartori 2005: 143–145). Z důvodu přítomnosti bilaterální opozice s antisystémovými stranami se u moci udržuje centristická strana. Ovšem ani ta, ani její příležitostní koaliční partneři nemají zájem na odpovědném vládnutí. Jednotlivé strany mají snahu o zachování své vlastní identity a voličského potenciálu, ale příliš se neorientují na odpovědné vládní programy. Případné předčasné volby toho příliš nemění, většinou opakují stejnou situaci a vedou k vytvoření podobných koalic. Nejčastěji bývají k tomuto typu stranického systému přiřazovány Výmarská republika, francouzská IV. republika, Itálie po 2. světové válce a Chile v 70. letech (Dvořáková – Kunc 2005: 57).

Posledním modelem, který Sartori rozlišuje, je atomizovaný systém. Jedná se o krajní typ stranického systému, který je typický výraznou roztříštěností stranických subjektů. Snahou politických stran je obsadit mocenské posty, což přináší ovládnutí systému jako celku. Tyto podmínky

nijak neposilují soutěživý charakter stranického systému, spíše vedou k uzavření prostoru pro soutěž (Říchová 2002: 107).

4 VOLEBNÍ OBDOBÍ 2002 - 2006

4.1 Česká republika

4.1.1 Vývoj v Poslanecké sněmovně

Situace před volbami byla významně ovlivněna *Smlouvou o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR* (také známá jako opoziční smlouva), která byla podepsána již v červenci 1998 zástupci ODS a ČSSD. Na základě této smlouvy bylo ČSSD umožněno vytvořit menšinovou vládu za přispění a tolerance ODS. Smlouva vyvolala u obyvatelstva velmi protichůdné názory. Někteří ji chápali jako možné řešení, druzí jako oklamání voličů. Nejvíce byla obviňována ODS, protože přistoupila na spojení se svým úhlavním nepřítelem. Spolupráce byla později prohloubena a bylo dokonce zformováno koaliční partnerství. Z mnoha důvodů bylo jasné, že opoziční smlouva bude mít na výsledky voleb do Poslanecké sněmovny vliv (Šaradín 2002: 15).

Volby v roce 2002 se vyznačovaly velmi nízkou volební účastí. Přišlo pouze 58 % oprávněných voličů i přes to, že poprvé v historii bylo umožněno volit českým občanům, kteří žijí v zahraničí. Mnoho z nich ale tuto příležitost nevyužilo a do volebních místností na zastupitelských úřadech se jich dostavilo jen velmi malé procento.

Volby ukázaly určitý nárůst podpory pro KSČM. Komunistická strana byla jedinou stranou, které se povedlo získat větší voličskou podporu než v roce 1998. Poslanecké mandáty narostly více než o polovinu. V roce 1998 bylo komunistických poslanců 24, po dalších volbách v roce 2002 již 41 (Cabada 2003: 209–210). Důvodem vzestupu byl zisk hlasů od

levicově orientovaných voličů, kterým se nelíbila vláda ČSSD (Cabada – Šanc 2005: 143).

Volební výsledky tedy byly následující. Největší podíl hlasů získala ČSSD, která obdržela 30,2 %. Se ziskem 24,5 % hlasů skončila na druhém místě ODS. Komunisté na třetím místě obdrželi 18,5 % hlasů. Poslední stranou, která se dostala do Poslanecké sněmovny dostala, byla koalice KDU-ČSL a US-DEU, která získala 14,3 % hlasů (Český statistický úřad 2002a). Poslanecké mandáty byly mezi strany rozděleny tím způsobem, že ČSSD obsadila 70 poslaneckých míst, ODS získala 58 mandátů, Komunisté již zmiňovaných 41 mandátů a zbývajících 31 míst ve Sněmovně si mezi sebe rozdělila koalice KDU-ČSL a US-DEU (Český statistický úřad 2002b).

Předseda vítězné strany Vladimír Špidla byl prezidentem Václavem Havlem pověřen sestavením vlády. Jeho vizí byl proevropský koaliční kabinet, ve kterém kromě ČSSD byly zastoupeny ještě dvě další strany – KDU-ČSL a US-DEU. Vládu tedy tvořila levicová strana společně se dvěma středovými. I přes to, že se tyto tři strany v mnoha programových bodech rozcházely, důležitá pro ně byla shoda v otázkách vstupu České republiky do Evropské unie (Šaradín 2008: 53).

Koaliční dohoda byla podepsána 9. července 2002 a ČSSD obsadila jedenáct z celkových sedmnácti ministerských křesel, každá z dalších koaličních stran po třech. Počátkem srpna získala Špidlova vláda ve sněmovně důvěru, ale její fungování bylo od začátku velmi obtížné. Problémem byla především nesourodá koalice a situace v ČSSD, kde část strany odmítala koaliční vládu a spíše by uvítala menšinovou vládu sociální demokracie. Z tohoto důvodu nebylo možné se na některé členy ČSSD spolehnout, proto se Vladimír Špidla opíral spíše o podporu KDU-ČSL. Ani při plnění vládních programových priorit nebyla tato vláda příliš úspěšná. Z celkem tří priorit (vstup do EU, antiklientelismus, budování sociálního státu) se podařilo vyplnit pouze první bod.

Volby do Evropského parlamentu znamenaly pro ČSSD výrazný neúspěch, což zapříčinilo značné oslabení Vladimíra Špidly v pozici premiéra a předsedy strany. Jeho odvolání nebylo ovšem jen výsledkem volebního neúspěchu, ale byl to důsledek procesu, který trval po celou dobu, co byl Špidla u moci. Stanislav Gross, který byl považován za nejvlivnějšího muže ČSSD, pouze čekal na vhodnou příležitost, kdy by mohl Špidlu ve vedení vystřídat. 1. července 2004 podal Vladimír Špidla rezignaci na post premiéra ČR a zároveň i na funkci předsedy ČSSD (Cabada - Šanc 2005: 143–144).

Stanislav Gross převzal obě funkce a stejně jako jeho předchůdce sestavil vládu ze stejných politických stran. V srpnu 2004 jí byla vyslovena Poslaneckou sněmovnou důvěra (Šaradin 2008: 54). Gross se stal nejmladším premiérem v dějinách ČR, zároveň ale také prvním českým premiérem, který se musel vzdát své funkce z důvodu podezření z korupce. Dlouhodobě nebyl schopen médiím zodpovědět, z jakých zdrojů přišel k majetku a v konečné fázi lze říci, že celý svůj mandát věnoval vlastní sebeobhajobě. Později už podporu nenašel u vlastní ani u koaliční strany. KDU-ČSL naprosto nekompromisně trvala na vysvětlení všech nejasností, nebo požadovala abdikaci premiéra. Na jaře roku 2005 již nemůžeme hovořit o koaličním souladu nebo důvěře uvnitř vládní koalice. Také bylo zřejmé, že tyto strany nedokážou najít rozumný a efektivní způsob společného fungování (Žantovský 2013: 97–99). V důsledku těchto dlouhodobých vládních sporů připustil Stanislav Gross na začátku dubna možnost rezignace. Jako podmínku svého odchodu stanovil neúčast stranických špiček v nové vládě, což se později stalo důvodem sporů při jejím sestavování (Cabada – Šanc 2005: 147–148).

Do čela nové vlády se dostal Jiří Paroubek, který vládu i stranu převzal ve velmi chaotickém a rozloženém stavu. Jeho snahou bylo zachránit rozpadající se stranu a také ji alespoň částečně sjednotit na zbytek volebního období. Lze říci, že byl ve svých snahách úspěšný, protože při jeho nástupu měla strana podle průzkumů volební preference pouze 10%, ale o rok později se již pohybovala okolo 30 %, jak tomu bylo i za časů

Miloše Zemana. Ovšem o zachování koalice se Paroubek v podstatě nepokusil, lze říci, že na tuto snahu rezignoval téměř ihned po svém nástupu do funkce (Žantovský 2013: 97–99). Na rozdíl od premiérů Špidly a Grosse, kteří se spolupráci s KSČM velmi bránili, byl Jiří Paroubek ochotný u nich pro návrhy ČSSD získávat podporu. ČSSD si tím rozšířila manévrovací prostor v Poslanecké sněmovně, protože mnohem více než dříve hledala podporu u KSČM. I když je společné hlasování dokázáno jen v minimální míře, je skutečností, že od podzimu 2005 se stalo obvyklejším než v dřívější době (Černý 2006: 98).

4.1.2 Komparační kritéria

V úvodu byla stanovena tři kritéria, na jejichž základě budeme komparovat stranické systémy České a Slovenské republiky. Mezi kritéria je zařazen počet stran v Poslanecké sněmovně, zda je u moci pravice či levice a také postavení Komunistické strany. Nejprve se budeme věnovat kritériím pro konkrétní zemi, později dojde k porovnání obou systémů právě na jejich základě.

Jak je z předchozí podkapitoly zřejmé, do Poslanecké sněmovny se dostalo pět politických stran – ČSSD, ODS, KDU-ČSL, US-DEU a KSČM. I přesto, že KDU-ČSL a US-DEU kandidovaly jako koalice, nemůžeme je považovat za jednoho aktéra. Nasvědčuje tomu fakt, že orgány obou stran projednávaly samostatně strategie povolebního vyjednávání. To, že je budeme považovat za dva jednotlivé aktéry, nám jen potvrzuje skutečnost, že koalice po volbách ukončila svoji činnost a obě strany si ustanovily vlastní poslanecké kluby (Havlík 2011: 61–62).

Dalším komparačním kritériem je postavení Komunistické strany v tomto období. Té se podařilo dosáhnout nejlepšího procentuálního výsledku v parlamentních volbách od roku 1989. Se ziskem 18,51 % hlasů skončila na třetím místě a měla nárok na 41 poslaneckých křesel. I přes to, že společně s ČSSD mohli komunisté vytvořit většinovou vládu, skončili v opozici a pokračovali v razantní protivládní politice. Později se

jim podařilo i spolupracovat s ČSSD na parlamentní půdě a společně dokázali prosadit několik zákonů (Mareš 2011: 23–24).

Dále se podíváme na to, zda je u moci pravicová či levicová strana. Volby vyhrála ČSSD, strana z levé části politického spektra, a následně sestavila vládu, která se opírala o nejtěsnější většinu – 101 poslaneckých mandátů. I přesto, že se na postu premiéra vystřídaly celkem tři osobnosti, zůstala ČSSD vládnoucí stranou po celé volební období. Vládní krize se objevila pouze ve spojení s kauzou financování Grossova bytu, která byla vyřešena až jeho rezignací. Hlavní opoziční stranou byla v tomto období pravicová ODS (Cabada – Šanc 2005 :174–188).

4.2 Slovensko

4.2.1 Vývoj v Národní radě

Slovenský stranický systém se zpočátku své existence odlišoval od České republiky nebo Maďarska svou vysokou nestabilitou. Výrazná změna přišla až s parlamentními volbami v roce 2002. Volby umožnily sestavení koalice, která byla relativně programově homogenní. Tvořily ji strany orientované napravo od středu politického spektra. Konkrétně se jednalo o SDKÚ-DS, SMK, KDH a ANO. Volby v roce 2002 ale také potvrdily trend, že dochází k rozsáhlé obměně stranických aktérů, což je spojeno s vysokou voličskou volatilitou (Kopeček 2006: 202).

Výsledky voleb byly následující. Vítěznou stranou se stala HZDS, která obdržela celkem 19,5 % hlasů. Na druhém místě skončila SDKÚ-DS s 15,09 % hlasů, ale její náskok před třetí stranou SMER byl pouze minimální, protože ta obdržela 13,46 % hlasů. O několik procent hlasů méně získala SMK, která s 11,16 % skončila na čtvrtém místě. Zbylé strany nepřesáhly hranici 10 % – KDH 8,25 %, ANO 8,01 % a do Národní rady se dostala také KSS s 6,32 % hlasů (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2002).

Ihned po skončení voleb se sešel prezident Rudolf Schuster se všemi představiteli nově zvolených parlamentních stran. Sestavením nového vládního kabinetu byl pověřen předseda HZDS Vladimír Mečiar. Prezident tímto rozhodnutím navázal na ústavní zvyklost, že první pověření získává formální vítěz voleb (Kmeť 2011: 203). Již na oficiálním vyhlášení výsledků voleb ovšem prezident naznačil, že by byl spíše pro vytvoření vlády, která by disponovala větším počtem poslaneckých mandátů. Touto vládou měl na mysli kabinet s účastí SMERU pod vedením Fica, který by disponoval ústavní většinou 103 hlasy.

Předseda HZDS nedokázal najít vhodného partnera, odmítaly s ním jednat všechny pravicové strany, ale spolupráci odmítl i SMER. Fakt, že vítězná strana parlamentních voleb nedisponovala koaličním potenciálem, vyvolal značné rozčarování. Oproti předchozímu období bylo HZDS odhodláno působit v Národní radě jako konstruktivní opozice. Do stejné situace byl nakonec postaven i SMER, který ovšem spolupráci s HZDS odmítl. Jediným bodem, na kterém se obě opoziční strany shodly, bylo, že nebudou spolupracovat s třetím opozičním aktérem – s KSS (Leška 2006: 279–280).

Koaliční smlouva byla podepsána 8. října 2002 a nová vláda byla prezidentem jmenována o týden později 16. října (Kmeť 2011: 203). Vládní koalice disponovala velmi těsnou většinou 78 ze 150 poslaneckých mandátů. Díky tomu jim bylo umožněno začít program radikálních reforem v mnoha oblastech. Opoziční strany na tyto reformy reagovaly různě. SMER, který se snažil o profilaci jako sociálně demokratická alternativa, vládní reformy ostře kritizoval. Měl také tendence vyplnit prostor nalevo od středu politického spektra, proto se orientoval na spojení s mimoparlamentní levicí, což se mu na konci roku 2004 povedlo. Předseda HZDS Mečiar v průběhu roku 2003 deklaroval, že strana nemá zájem na vládní nestabilitě, a proto je ochotna podporovat vládní politiku. Důvodem podpory byl blížící se vstup Slovenska do Evropské unie. HZDS ovšem nepodporovalo jen integrační kroky Dzurindovy vlády související se vstupem do EU, ale nesnažilo se ani blokovat radikální reformy vlády.

Velmi se tímto odlišili od SMERU, který svou politickou strategii vybuďoval na jednoznačném nesouhlasu s téměř celou vládní agendou (Kopeček 2006: 203).

I přes programovou blízkost všech čtyř stran koalice se vláda potýkala s několika problémy. Již v roce 2003 musela čelit ztrátě parlamentní většiny. Nejprve z poslaneckého klubu ANO vystoupili tři poslanci, aby vyjádřili nespokojenost s vývojem uvnitř strany. Vliv na vládní koalici měl také konflikt uvnitř SDKÚ-DS, který vyústil až v založení platformy Svobodné fórum uvnitř strany, jejíž členové následně opustili poslanecký klub v Národní radě. Největší krizi zažila vládní koalice v létě 2005 a s ní souvisel i odchod ANO do opozice. I přes veškeré snahy nedokázala vláda získat zpět podporu parlamentní většiny, protože se opírala o pouhých 70 poslanců. Nadále již bylo tedy možné hovořit pouze o menšinové vládě, ve které ovšem byla politická vůle vládnout po zbytek funkčního období. Nicméně další problémy se objevily již v únoru 2006 a znamenaly ztrátu dalšího koaličního partnera, v tomto případě vládu opustili křesťanští demokraté. Již 8. února odvolal prezident z vlády všechny členy křesťanských demokratů, což znamenalo, že vláda disponovala pouze 52 hlasy v Národní radě a byla považována za nefunkční. V důsledku toho učinily strany dohodu o zkrácení funkčního období Poslanecké sněmovny, která vedla k předčasným volbám (Kmeť 2011: 203–204).

4.2.2 Komparační kritéria

Prvním komparačním kritériem je počet stran, které se dostaly v tomto období do Národní rady. V těchto volbách překročilo pětiprocentní hranici pro vstup celkem sedm politických stran – HZDS, SDKÚ-DS, SMER, SMK, KDH, ANO a také KSS. Některé z těchto stran se do Národní rady dostaly s velmi těsným výsledkem (Madleňák – Pink 2012: 49).

KSS má na Slovensku zcela jiné postavení než KSČM v České republice. Nejedná se o přímou nástupkyni předlistopadové KSS, vznikla

v roce 1992 sloučením dvou komunistických stran. Sama sebe ovšem za nástupce předlistopadové KSS považuje a potvrzuje to ortodoxním programem, který vychází z marxisticko-leninské ideologie, a také otevřeným odmítáním režimu liberální demokracie. Najdeme ji na okraji politického spektra. Ve volbách v roce 2002 se jí poprvé v polistopadové historii podařilo dostat do Národní rady. Získala 6,32% platných hlasů, v předchozích volbách se vždy pohybovala mírně pod tři procenta (Madleňák – Pink 2012: 74). Jelikož strana disponovala nulovým koaličním potenciálem, vynechaly ji všechny strany z povolebního vyjednávání.

Nyní se podíváme na poslední komparační kritérium. Volby vyhrála strana levého středu HZDS, která získala téměř 20 % hlasů. Její předseda Mečiar byl pověřen sestavením vlády, ale nebyl úspěšný. Předseda druhé strany v pořadí SDKÚ-DS Mikuláš Dzurinda již dříve deklaroval vytvoření pravostředové koaliční vlády složené z SDKÚ-DS, SMK, KDH a ANO. V tomto období tedy parlamentní volby vyhrála strana z levé části politického spektra, která ovšem nebyla schopna sestavit vládu a z tohoto důvodu se k moci dostala strana SDKÚ-SD, která se nachází v pozici napravo od středu politického spektra. Vládní koalice disponovala těsnou parlamentní většinou – 78 poslaneckými mandáty (Kmeť 2011: 203).

4.3 Komparace volebních období 2002-2006

V této kapitole porovnáme volební období 2002 - 2006 v obou zemích, celkové srovnání dostane prostor v závěru práce. Komparaci provedeme na základě již zmíněných komparačních kritérií, kterým byla u každé země věnována jedna podkapitola.

Prvním kritériem je počet stran v systému. V České republice se do Poslanecké sněmovny dostalo celkem pět politických stran, zatímco na Slovensku do Národní rady vstoupilo sedm politických subjektů. Z důvodu většího počtu stran obdržely jednotlivé slovenské strany podstatně méně

hlasů, než tomu bylo v České republice. Některé málem nepřekročily hranici pro vstup do Národní rady, ale české strany v tomto ohledu neměly problém (Havlík 2011: 61–62; Madleňák – Pink 2012: 49).

V obou zemích překročila Komunistická strana pětiprocentní hranici. Můžeme říci, že obě strany zaznamenaly v těchto volbách historický úspěch a dosáhly v rámci polistopadové éry jednoho z nejlepších výsledků. Jejich volební zisky se ale jednoznačně odlišovaly. KSČM získala 18,51 % hlasů a skončila na třetím místě. KSS stěžejně přesáhla požadovanou pětiprocentní hranici a se ziskem 6,32 % hlasů se stala poslední stranou, která se do Národní rady dostala. Jejich postavení se v průběhu volebního období také značně odlišovalo a vycházelo především z rozdílného volebního výsledku. KSČM totiž získala mnohem vyšší počet mandátů a i přesto, že skončila v opozici, později hrála celkem důležitou roli při schvalování několika zákonů. Do parlamentního jednání byla zapojena především po nástupu Jiřího Paroubka do funkce. KSS byla již od začátku z veškerého povolebního vyjednávání vyloučena z důvodu svého téměř nulového koaličního potenciálu (Mareš 2011: 23–24; Madleňák – Pink 2012: 74).

Posledním kritériem pro srovnání je postavení pravice a levice v systému. V tomto bodě se od sebe oba systémy jednoznačně odlišují. V obou zemích sice volby vyhrála strana z levé strany politického spektra, na Slovensku se jí ovšem nepodařilo sestavit vládu a k moci se dostala pravostředová strana. Vládní koalice v obou zemích si byly velmi podobné tím, že disponovaly pouze těsnou parlamentní většinou (Cabada – Šanc 2005 :174–188; Kmeť 2011: 203).

Mohlo by se zdát, že oba stranické systémy budou vykazovat jistou podobnost, ale pokud se podíváme na všechna komparační kritéria, je zřejmé, že se v mnoha bodech naopak odlišují. Počet stran je v každé zemi jiný, Komunistická strana má v každé zemi také rozdílné postavení. KSČM zaznamenala poměrně vysoký volební výsledek, kdežto KSS se do Národní rady málem nedostala. Hlavní rozdíl obou systémů je ovšem

nejvíce vidět na vládnoucích stranách. V České republice je u moci pravicová strana, na Slovensku naopak strana z levé části politického spektra. Český stranický systém se oproti slovenskému zdá v tomto období stabilnější. Tuto myšlenku podporuje fakt, že v České republice vládnoucí strana vydržela, i přes některé komplikace, celé volební období, ale na Slovensku se vládnoucí strany dohodly na konání předčasných voleb.

5 VOLEBNÍ OBDOBÍ 2006 - 2010

5.1 Česká republika

5.1.1 Vývoj v Poslanecké sněmovně

Výsledky parlamentních voleb byly z několika důvodů výjimečné. Voliči se dosud nevídaným způsobem přiklonili ke dvěma velkým stranám – ODS a ČSSD. Zároveň se poprvé oběma stranám současně podařilo překročit třicetiprocentní hranici hlasů. ODS, která byla od roku 1998 v opozici, se podařilo překročit 35 %, což se žádné straně v historii samostatné České republiky nepodařilo. Obě strany také oproti předchozímu období významně vylepšily svůj výsledek. Zásadní je také to, že se Strana zelených poprvé dostala do Poslanecké sněmovny a tím se Česká republika stala první postkomunistickou zemí, která má zastoupenou environmentální stranu v Poslanecké sněmovně (Lebeda – Linek 2007: 1).

Volby do Poslanecké sněmovny se konaly 2. a 3. června a předcházela jim velmi agresivní kampaň. Vítězem voleb se stala ODS, která získala 35,38 % hlasů a o přibližně tři procenta předčila ČSSD. Jak již bylo řečeno, poprvé v historii se do Poslanecké sněmovny dostali Zelení se ziskem 6,29 %, naopak US-DEU ve volbách naprosto propadla a do Poslanecké sněmovny se nedostala. Dalšími úspěšnými stranami

byly KSČM se ziskem 12,81 % hlasů a KDU-ČSL se 7,22 % (Berounský 2013: 337–378). Představitelé SZ naprosto jednoznačně odmítli účast v jakékoliv levicové vládě, která by se opírala o podporu komunistů. Velmi překvapivě se tak zařadili na pravou stranu politického spektra (Poláková – Mikešová 2014: 81). Rozložení sil ve sněmovně bylo tedy v poměru pravice a levice naprosto rovnovážné – sto ke stu. ODS disponovala 81 mandáty, KDU-ČSL třinácti mandáty a Strana zelených měla mandátů šest. ČSSD jako druhá strana ve volbách získala 74 mandátů a KSČM 26 mandátů. Sestavením vlády byl pověřen předseda vítězné strany Mirek Topolánek (Berounský 2013: 337–378).

Topolánek se nejprve pokusil zformovat trojkoalici s KDU-ČSL a SZ, také existovala varianta dvoukoalice s ČSSD, která ovšem nebyla míněna příliš vážně. Nakonec se předseda ODS rozhodl pro jednobarevnou vládu ODS, kde by některá křesla získali i nestraníci. Tato vláda důvěru nezískala i přesto, že ji podpořili poslanci SZ a většina klubu KDU-ČSL. I přes tento neúspěch byl Topolánek pověřen sestavením další vlády. Společně s KDU-ČSL a SZ začal připravovat trojkoaliční projekt, který v lednu 2007 získal důvěru Poslanecké sněmovny také díky nepřímé podpoře dvou sociálních demokratů, kteří se hlasování o důvěře nezúčastnili.

Nová vláda dostala možnost prosazovat svou agendu založenou především na daňových reformách, pokračování evropské integrace a spolupráce s USA. Docházelo k intenzivní kritice od opozice, ČSSD v roce 2009 dokonce odmítla jednat s ODS o důležitých politických záležitostech, dokud bude v čele ODS Topolánek. ČSSD se celkem pětkrát pokusila o vyslovení nedůvěry vládě, což se jí 24. 3. 2009 z důvodu nejednotnosti SZ a ODS povedlo (Linek 2012: 13–16). Proti kabinetu hlasovala ČSSD společně s KSČM, ale měli podporu i dvou poslanců ODS a také dvou bývalých členek (Poláková – Mikešová 2014: 81). Topolánkova vláda padla v průběhu evropského předsednictví, proto se ihned začala řešit možnost předčasných voleb, do jejichž konání by měla vládnout úřednická vláda.

Prezident Klaus jmenoval novým předsedou vlády Jana Fischera a jeho vláda získala důvěru 7. 6. 2009 (Linek 2012: 16). Sestavení vlády trvalo poměrně dlouhou dobu, protože se vyjasňovalo, na jakém rozložení politických sil bude stát. Základní politická dohoda pak vycházela z myšlenky, že ČSSD by měla mít stejný počet ministrů jako dohromady strany, které tvořily bývalou vládní koalici. Nakonec z této dohody ustoupila KDU-ČSL a obsazení ministerských pozic bylo následující. ČSSD pro sebe získala osm ministerských pozic, ODS nominovala šest ministrů a Strana zelených obsadila dvě ministerské pozice (Balík 2010: 44–45).

Plánované předčasné volby byly Ústavním soudem zrušeny a krátce po tomto rozhodnutí se ČSSD začala podílet na přípravě novely Ústavy ČR, která by umožnila seberozpuštění Poslanecké sněmovny rozhodnutím nejméně 120 poslanců. Novela byla sice schválena, ale ČSSD nakonec změnila názor a odmítla podpořit rozpuštění dolní komory a tím i konání předčasných voleb. Tento krok náhlé změny názoru strana odůvodnila nutností včasného schválení státního rozpočtu a také existencí rizika, že Ústavní soud volby opět zruší. Volby se proto především kvůli sociální demokracii konaly v řádném termínu (Balík 2010: 14).

5.1.2 Komparační kritéria

Prvním komparačním kritériem je počet stran v systému. Do Poslanecké sněmovny se v tomto období dostalo opět pět politických stran – ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, ODS a SZ. Počet stran zůstal oproti předchozímu období stejný, pouze došlo k menší obměně jednotlivých stran. Hranici pro vstup do sněmovny již nepřekonala strana US-DEU, ale její místo zaujala SZ, která se do Poslanecké sněmovny dostala poprvé (Pink – Voda 2012: 19).

Když se podíváme na KSČM, zjistíme, že velmi dobrý výsledek z roku 2002 se v těchto volbách již neopakoval. Strana si značně

pohoršila, ztratila téměř šest procent hlasů. Její pozice z hlediska povolebního vyjednávání byla podstatně oslabena situací volebního patu. Na konci minulého volebního období vše naznačovalo tomu, že by komunisté mohli mít poprvé od roku 1990 přímý vliv na vznik a podobu vlády. Volební výsledek a absence levicové většiny nakonec zapříčinily, že KSČM se stala pouhým divákem při sestavování vlády. KSČM hlasovala proti první i druhé vládě Mirka Topolánka a celé volební období zastávala tento kritický názor. Při hlasování o nedůvěře vládě se vždy postavila na stranu ČSSD a na sestavování následné Fischerovy vlády se strana odmítla podílet, dokonce se její poslanci zdrželi hlasování při vyslovování důvěry (Havlík 2010: 16–17).

Posledním komparačním kritériem je postavení pravice a levice v systému. Volby vyhrála pravicová ODS a dosáhla nejlepšího volebního výsledku, jakého kdy jednotlivá strana v samostatné ČR dosáhla. Sestavení vlády se ale z důvodu neochoty levicových stran stalo problémem, protože KSČM i ČSSD jednoznačně odmítly tolerovat pravostředovou vládu. ODS dokonce chvíli zvažovala vytvoření koalice s levicovou ČSSD, ale z tohoto nápadu nakonec sešlo. Sestavení vlády se povedlo až na druhý pokus především díky podpoře dvou bývalých poslanců ČSSD (Havlík 2010: 23–25). Topolánkova koalice byla ovšem po celou dobu velmi křehká, což vedlo k tomu, že vládě byla na pátý pokus vyslovena nedůvěra a do čela Poslanecké sněmovny se dostala úřednická vláda (Havlík 2011: 69).

5.2 Slovensko

5.2.1 Vývoj v Národní radě

Volby do Národní rady, které se konaly v roce 2006, znamenaly několik významných změn. Poprvé od roku 1992 nebyla HZDS vítěznou stranou, nahradila ji strana SMER (Kmeť 2011: 205). Sociální demokracie získala celkem 29,14 % hlasů. Na druhém místě skončila SDKÚ-DS, ale oproti prvnímu SMERU již značně ztrácela, protože obdržela 18,35 %

hlasů. Ostatní strany těmito dvěma již nemohly konkurovat. SNS získala 11,73 % hlasů, SMK 11,68 %, HZDS pouhých 8,79 % a KDH 8,31 % (Madleňák – Pink 2012: 48–49). Vítězství strany SMER bylo ovlivněno několika faktory, mezi které můžeme zařadit například jasnější ideologickou profilaci strany, než tomu bylo v předchozích volbách. Dalším faktorem je neexistence relevantní konkurence v levé části politického spektra a také zisk hlasů od voličů, kteří dříve volili HZDS. Ta své voliče ztratila, protože nebyla schopna se jasně vymezit vůči pravicovým reformám minulé vlády (Just 2009: 164–165).

Po volbách se uskutečnily rozhovory mezi prezidentem a předsedy všech parlamentních stran, hned poté pověřil prezident Ivan Gašparovič sestavením vlády Roberta Fica. Strana SMER zahájila jednání se všemi parlamentními stranami. Jako první byla oslovena strana KDH, ale její vedení nebylo schopné na nabídku dostatečně rychle zareagovat. Zároveň byla strana oslovena Mikulášem Dzurindou, který se snažil vytvořit koalici SDKÚ-DS, SMK, KDH a HZDS. Na tuto nabídku ovšem KDH odmítlo přistoupit, protože nechtěli spolupráci s Vladimírem Mečiarom. Strana odsouhlasila vstup do vlády se SMEREM, ale Robert Fico již byl domluvený na vytvoření koaliční vlády společně s HZDS a SNS. Koaliční smlouva mezi těmito třemi stranami byla podepsána 2. července 2006. Vládní strany dohromady disponovaly parlamentní většinou v podobě 85 hlasů a zároveň se vyznačovaly vzájemnou programovou blízkostí. Také se shodovaly v kritice vládních reforem, kterými prošla země v předcházejícím období (Kmeť 2011: 205–206).

Podle počtu získaných hlasů si strany mezi sebou rozdělily mandáty. Jak je z volebních výsledků zřejmé, nejvíce mandátů získala strana SMER, která v Národní radě obsadila 50 poslaneckých křesel. Druhá nejsilnější strana SDKÚ-DS jich získala 31. Po dvaceti mandátech získaly strany SNS a SMK. Na pouhých 15 mandátů se propadlo HZDS a o jeden mandát méně získala KDH (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2006). SMER měl v nové vládě velmi silné postavení, získal všechny důležité resorty včetně pozice předsedy parlamentu a celkem obsadil

v novém vládním kabinetu jedenáct ministerských postů ze šestnácti. SNS získala tři ministerská místa a HZDS pouze dvě, ale Vladimír Mečiar součástí vlády nebyl (Mesežnikov – Kollár – Gyarfášová 2006: 78–79).

Na nové složení vlády se objevily rozporuplné reakce. Spojenectví sociálnědemokratického SMERU se SNS vyvolalo znepokojení u evropských socialistů, kteří SMERU pozastavili až do roku 2008 členství ve své politické skupině. V tomto období klesla nezaměstnanost, rostla průměrná mzda a velmi pozitivně byl vnímán i vstup Slovenska do eurozóny, který proběhl bez komplikací a za velké spokojenosti obyvatelstva. Všechny tyto faktory měly za následek, že strana SMER si po celou dobu volebního období udržela podporu veřejnosti. V průzkumech veřejného mínění byla dokonce s velkým předstihem na prvním místě (Gyarfášová 2011). Velké oblibě se těšil i její předseda Robert Fico, který s malými změnami navázal na politiky předchozích vlád. Jeho obliba mohla být pro některé překvapením, protože před volbami se vyjadřoval značně protireformně a ani jeho koaliční partneři nepůsobili příliš důvěryhodně. Jeho popularita je způsobena především výrazným ekonomickým růstem Slovenska, který nastartovaly Dzurindovy reformy. Důležitý je také jeho stabilní vztah a programová blízkost s prezidentem Gašparovičem (Lupták 2008: 46).

5.2.2 Komparační kritéria

Počet politických stran, které v tomto období vstoupily do Národní rady, se o něco snížil. Pětiprocentní hranici se podařilo překročit šesti stranám – HZDS, KDH, SDKÚ-DS, SMER-SD a SNS a SMK. Oproti minulým volbám se složení Národní rady značně obměnilo a změnily se i volební výsledky. Vítězem voleb se již nestalo HZDS, ale bylo nahrazeno stranou SMER–SD, která si od minulých voleb značně polepšila, získala o více než polovinu hlasů navíc (Madleňák – Pink 2012: 49).

KSS nezopakovala svůj výsledek z minulých voleb a v tomto období se do Národní rady nedostala. Strana již podruhé nedokázala získat

podporu od voličů, kteří ji v minulých volbách volili, a zisk 3,88 % na vstup do Národní rady nestačil. Důvodem ztráty voličů mohl být i fakt, že strana během svého působení v Národní radě zůstala naprosto politicky izolovaná a neměla žádný vliv na politické dění (Madleňák – Pink 2012: 74 - 75).

Volby jednoznačně vyhrála levicová strana SMER, která díky zisku 29,1 % hlasů získala 50 poslaneckých mandátů. V povolebních vyjednáváních se ovšem ocitl předseda Fico v situaci, kdy nalevo od středu neměl žádného vhodného partnera pro vytvoření koalice, proto zpočátku nevyločil žádnou stranu z předběžného jednání. Nakonec upřednostnil vytvoření koalice společně s HZDS a SNS. SMER získal ve vládě značně dominantní postavení, protože obsadil 11 z 16 ministerských křesel včetně všech důležitých resortů (Kopeček 2007: 303). Do pozice „lídra“ opozice byla v tomto období postavena strana SDKÚ-DS, která skončila za SMEREM na druhém místě (Madleňák – Pink 2012: 58–61).

5.3 Komparace volebních období 2006-2010

V České republice se oproti předchozímu období počet stran nezměnil, v Poslanecké sněmovně zasedlo pět politických stran. Na Slovensku se do Národní rady dostalo o jednu stranu méně. V obou zemích došlo k určité obměně stranických aktérů. V České republice tato obměna nebyla nijak zásadní, pouze strana US-DEU byla nahrazena Stranou zelených. Na Slovensku byla obměna mnohem rozsáhlejší a několik stran se do Národní rady vůbec nedostalo (Pink – Voda 2012: 19; Madleňák – Pink 2012: 49).

Srovnávat postavení komunistických stran v obou zemích nebude složité. Pouze v ČR překročila KSČM pětiprocentní hranici, na Slovensku již KSS její volební výsledek na vstup do Národní rady nestačil. Tento fakt vypovídá i o volebních výsledcích. KSČM si oproti minulému období pohoršila, protože získala jen 12,81 %. Volební výsledek KSS byl

podstatně horší, strana získala pouhých 3,88 % hlasů. Značně se změnilo i postavení KSČM v českém stranickém systému. Strana již neměla takový vliv na fungování vlády, jako tomu bylo za času Jiřího Paroubka (Havlík 2010: 16–17; Madleňák – Pink 2012: 74–75).

Pokud se podíváme na výsledky voleb z pohledu pravice a levice, můžeme říci, že se vývoj v obou zemích v tomto ohledu liší. V ČR vyhrála volby pravicová ODS, ale na Slovensku jednoznačně vyhrál levicový SMER-SD. Volební výsledky obou stran byly velmi podobné, ODS obdržela 35,38 %, strana SMER-SD 29,14 %. Obě strany řešily problém sestavení vlády, ale na Slovensku nebyly tyto obtíže tak velké. V České republice se nesnadné povolební vyjednávání projevilo v tom, že vláda Mirka Topolánka se po celou dobu potýkala s potížemi a opoziční strany se jí několikrát pokusily vyslovit nedůvěru, což se jim na pátý pokus povedlo a vládu převzala úřednická vláda, která ji měla dovést k předčasným volbám. Na Slovensku strana SMER-SD zaujala velmi dominantní postavení a během svého volebního období nemusela čelit žádným závažnějším problémům (Havlík 2010: 23–25; Havlík 2011: 69; Kopeček 2007: 303).

Stejně jako v předchozím období nacházíme několik rozdílů mezi oběma systémy. Počet stran se liší již jen o jednu, ale postavení komunistických stran je v tomto období naprosto rozdílné. Důvodem je především velmi nízký volební zisk KSS. Z pohledu pravice a levice se systémy také zásadně odlišují, protože v každé zemi je u moci vláda z jiné části politického spektra – v ČR vládní koalici sestavila pravicová ODS, na Slovensku levicový SMĚR. Oproti předchozímu období se jeví slovenský stranický systém stabilnější než český, který se během tohoto období potýkal s několika vládními krizemi. Především se jednalo o problémy se sestavováním vlády a také několikanásobné vyslovování nedůvěry Poslanecké sněmovně, které vyústilo až v předčasné volby.

6 VOLEBNÍ OBDOBÍ 2010-2014

6.1 Česká republika

6.1.1 Vývoj v Poslanecké sněmovně

Volby v roce 2010 přinesly několik zajímavých jevů. Mezi ty nejdůležitější patří historicky nejnižší zisk dvou hlavních politických stran a také fakt, že se do Poslanecké sněmovny nedostala tradiční KDU-ČSL. Také SZ v parlamentních volbách neuspěla a do dolní komory Parlamentu se v tomto období nedostala. Zastoupení naopak získaly dvě zcela nové strany – Věci veřejné a TOP09 s podporou Starostů. TOP09 na rozdíl od VV již parlamentní zkušenost měla, protože byla založena částí bývalých politiků KDU-ČSL.

V tomto období získalo v Poslanecké sněmovně zastoupení celkem pět politických stran, což bývá v posledních několika volbách ustálený počet. Došlo ovšem k podstatné změně ve struktuře volebních výsledků. Jak již bylo řečeno, své postavení neobhájily dvě strany, které v předchozím volebním období disponovaly poslaneckými mandáty. Také již zmíněný volební neúspěch dvou hlavních politických stran byl velmi překvapující, obě zaznamenaly nejnižší zisk ve volbách do Poslanecké sněmovny za posledních patnáct let (Pink – Pinková 2010).

Obě strany obdržely podobný počet hlasů – ČSSD získala 22,08 % a ODS 20,22 % hlasů. Na třetím místě skončila TOPO9 se ziskem 16,7%. Další dvě strany získaly již podstatně nižší počet hlasů – KSČM 11,27 % a Věci veřejné 10,88 % (Pink – Voda 2012: 19). Strany si mezi sebou rozdělily mandáty následujícím způsobem. ČSSD obsadila 56 poslaneckých křesel, ODS obdržela o tři poslanecké mandáty méně. TOP09 získala 41 mandátů. KSČM dostala k dispozici 26 poslaneckých křesel a Věci veřejné zbylých 24 míst (Český statistický úřad 2010).

Obě nové strany pronikly do Poslanecké sněmovny s poměrně silnou voličskou podporou. I přesto, že se jednalo o strany programově a organizačně nepřilíš vyprofilované, získaly větší podporu než menší středopravicové strany, které v minulosti pravidelně v Poslanecké sněmovně zasedaly. Tyto dvě strany obdržely hlasy především na úkor velkých stran. ODS ztratila přibližně 40% voličů, kteří v těchto volbách vyjádřili podporu jedné z nových stran. Také určitá část voličů ČSSD přešla k VV (Bureš 2012: 142).

Tyto volby jsou také velmi charakteristické výrazně negativní předvolební kampaní, která byla vedena zejména ze strany ČSSD a VV. ČSSD se vymezovala především vůči ODS a nové straně TOPO9, věci veřejné se vymezily vůči všem relevantním stranám. Poté, co Petr Nečas vystřídal v čele ODS Mirka Topolánka, nabízela negativní kampaň také ODS, většinou ovšem pouze jako odpověď na prohlášení politiků ČSSD (Cabada – Krašovec 2012: 73–74). Lze říci, že se obě velké strany touto kampaní navzájem oslabilily. ODS v kampani pouze obhajovala kroky bývalé Topolánkovy vlády z let 2006-2009, ČSSD jako hlavní téma zvolila posílení výdajové stránky rozpočtu, ale v mediálním obrazu to působilo spíše negativně (Bureš 2012: 142).

Unikátnost voleb spočívá také v tom, že poprvé se na sestavování vládního kabinetu nepodílela vítězná politická strana. Prezident sestavením vlády pověřil předsedu ODS, která skončila až na druhém místě. Předseda Nečas sestavil společně s TOPO9 a VV středopravicovou vládu, která měla podporu 118 poslanců (Cabada – Krašovec 2012: 73–74). Vláda byla do funkce jmenována 13. července 2010 a již 10. srpna jí byla vyslovena důvěra. Proti hlasovali poslanci ČSSD a komunisté.

Již na konci roku 2010 se ovšem mezi koaličními partnery objevily vážnější rozpory, které se především týkaly několika korupčních kauz (Havlík 2011: 72). V důsledku těchto kauz a dalších kriminálních skandálů odstoupil 17. 6. 2013 z postu premiéra Petr Nečas. Ostatní

koaliční strany podaly návrh na jmenování nové premiérky Miroslavy Němcové, ale prezident republiky Miloš Zeman tento návrh zamítl. Sám jmenoval premiérem nestraníka Jiřího Rusnoka a prohlásil, že se bude jednat o vládu nestranickou. Nedošlo k vymezení doby, po kterou by tato vláda měla být u moci. Nebylo zřejmé, zda nová vláda dovede zemi k předčasným volbám, nebo bude vládnout po zbytek volebního období do června 2014. Toto Zemanovo rozhodnutí vyvolalo značný nesouhlas u mnoha představitelů politických stran (Žantovský 2013: 125–126). Ještě více pobouření vyvolal Zeman skutečností, že jmenoval celou vládu bez konzultace s Poslaneckou sněmovnou a také proti vůli parlamentní většiny. I přes veškerá jednání, nebyla vláda schopna získat důvěru Poslanecké sněmovny. Nevyslovení důvěry ovšem nemělo na fungování vlády žádný vliv, protože již před hlasováním o důvěře dal prezident najevo, že pokud vláda podporu nezíská, bude moci vládnout dlouhodobě jako vláda v demisi. Poslanecká sněmovna se následně rozpustila, aby bylo možné naplánovat předčasné volby. Poprvé v historii neměla Česká republika Poslaneckou sněmovnu, která by mohla vládu kontrolovat (Lebeda 2014: 18–19).

Předčasné volby se konaly v říjnu 2013 a jejich vítězem se stala ČSSD, která získala 20,45 % odevzdaných hlasů, které jí zajistily celkem padesát poslaneckých křesel. Na druhém místě skončilo politické hnutí ANO 2011 podnikatele Andreje Babiše, jehož výsledek 18,65 % byl opravdovým překvapením těchto voleb. ANO 2011 si tím zajistilo pouze o tři poslanecká křesla méně než první ČSSD. Na třetím místě skončili komunisté, kteří si jako jediná politická strana polepšili oproti předchozím volbám. Zisk 14,91 % hlasů jim zajistil obsazení 33 poslaneckých křesel, což je o sedm míst více než v minulých volbách. 26 mandátů obdržela se ziskem 11,99 % TOP09 s podporou Starostů a pouhých 16 poslaneckých křesel získala ODS se ziskem 7,72 %, což je pro tuto stranu, v porovnání s předchozími volbami, velmi špatný výsledek, protože získala o 37 mandátů méně než v roce 2010. Do Poslanecké sněmovny se dostaly ještě další dvě politické strany, které shodně získaly čtrnáct poslaneckých

křesel – Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury se ziskem 6,88 % a také KDU-ČSL, která získala 6,78 % hlasů (Rieger 2013).

Povolební vyjednávání neprobíhala bez komplikací, ale nakonec byla 6. ledna 2014 podepsána koaliční dohoda mezi stranami ČSSD, ANO 2011 a KDÚ-ČSL. Vláda je tvořena sedmnácti členy včetně ministra, z toho osm míst připadlo sociální demokracii, ANO 2011 obsadí šest míst a KDU-ČSL tři. Celkem má nová koalice v Poslanecké sněmovně většinu 111 hlasů. Na konci ledna prezident Zeman jmenoval novou vládu pod vedením předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky a 18. února byla této vládě vyslovena Poslaneckou sněmovnou důvěra (Rieger 2015).

6.1.2 Komparační kritéria

Prvním komparačním kritériem je počet stran. Protože se v tomto období v České republice konaly předčasné volby, budeme vycházet nejprve z výsledků voleb v roce 2010 a poté se zaměříme i na výsledky předčasných voleb v roce 2013. V roce 2010 se dostalo do Poslanecké sněmovny celkem pět politických stran, což je počet, který se již několik let nemění. Konkrétně se jedná o následující strany: ČSSD, ODS, TOP09, KSČM a VV (Balík 2010: 212). Pokud se do této doby zdálo, že počet stran, které vstupují do Poslanecké sněmovny, se nemění, předčasné volby v roce 2013 ukázaly, že tomu tak není. Do Poslanecké sněmovny se dostalo celkem sedm politických stran a také její složení se podstatně obměnilo. Vedle již stálých stran jako je ČSSD, ODS a KSČM, se objevily dvě strany, které se do Parlamentu dostaly poprvé – ANO 2011 a SPOZ. Po volebním neúspěchu z roku 2010 se povedlo opět překonat pětiprocentní hranici KDU-ČSL. Poslední stranou, která do Poslanecké sněmovny vstoupila, byla TOP09 s podporou Starostů (Rieger 2013).

Nyní se podíváme, jakou pozici v systému má v tomto období KSČM. V roce 2010 skončila na čtvrtém místě se ziskem 11,27% hlasů, což lze považovat za nejhorší volební výsledek od roku 1990. Zajistila si

26 poslaneckých mandátů stejně jako v minulých volbách. Strana se během předchozího volebního období, především díky postoji sociálních demokratů, dostávala ze své izolace, ale celkový výsledek těchto voleb neumožnil vyzkoušet koaliční potenciál strany, protože levicovým stranám chybělo k zisku většiny 19 mandátů a KSČM byla opět odsunuta do opozice (Balík 2010: 18). Vylepšení volebního výsledku se strana dočkala již v roce 2013 v předčasných volbách. Jako jediná z předcházející Poslanecké sněmovny zaznamenala vyšší zisk poslaneckých mandátů a oproti předchozímu období si polepšila o sedm poslaneckých křesel. I přes tento vylepšený výsledek se KSČM na sestavování vlády nepodílela (Rieger 2013).

Dalším komparačním kritériem je postavení pravice a levice v systému. Volby v roce 2010 vyhrála ČSSD, ale její volební zisk se od druhé ODS lišil jen minimálně. Kvůli omezenému koaličnímu potenciálu vyplývajícímu především z neochoty pravicových a středových stran spolupracovat s ČSSD, která měla navíc nejednoznačnou pozici ve vztahu ke KSČM, pověřil prezident Klaus sestavením vlády druhou ODS. Relativně špatný volební výsledek ODS byl vyvážen značně širokým koaličním potenciálem strany, který umožnil sestavení koalice společně s TOP09 a VV. Tyto volby tedy vyhrála levicová strana, ale v důsledku několika faktorů nakonec tvořila opozici pravicové ODS (Balík 2010: 16–26). Vítězstvím ČSSD skončily i předčasné volby v roce 2013. V nich nebyla již pozice levicové strany ohrožena ODS, protože pro ni volby skončily katastrofálním výsledkem, kdy se umístila až na pátém místě s velkou voličskou ztrátou. V tomto období se nakonec v čele vlády ocitla levicová strana, naopak pravicová skončila v opozici ve velmi nepříznivé situaci, především kvůli nízkému zisku poslaneckých křesel (Rieger 2013).

6.2 Slovensko

6.2.1 Vývoj v Národní radě

Parlamentní volby se konaly na začátku června 2010. Volební účast se oproti předchozím volbám o pět procent zvýšila a k urnám přišlo 59 % oprávněných voličů. Hlavním tématem předvolebních kampaní se staly zhoršené slovensko-maďarské vztahy. Do Národní rady se dostalo celkem šest politických stran. Strana SMER, která byla považována za nejsilnější stranu bývalé vlády, si oproti předchozímu období polepšila. Svůj volební výsledek navýšila o šest procent a s celkem 35 % hlasů se stala vítěznou stranou (Kuta 2010: 4–7). Takto vysoký počet hlasů byl třetí nejlepší výsledek, jakého kdy nějaká strana na Slovensku dosáhla. Lepších výsledků se podařilo dosáhnout pouze HZDS v letech 1992 a 1994. Navíc strana SMER získala mnohem více hlasů než v pořadí druhá SDKÚ-DS a to téměř o dvacet procent. Volební výsledek zajistil SMERU zisk 62 mandátů, což bylo o dvanáct více než v minulých volbách. Sestavení stejné koalice jako v předchozím období ovšem nebylo reálné. HZDS se do Národní rady vůbec nedostalo a SNS stěží překročila pětiprocentní hranici. Spojení se SNS by přineslo jen 71 mandátů a zbylými mandáty by disponovaly strany, které v předchozím období působily v opozici nebo stály úplně mimo Národní radu (Just 2012: 25). K novým stranám v Národní radě řadíme Sas a Most-Híd. Volební zisk strany SaS byl celkem 12,14 % a strana MOST-HÍD získala 8,12 % platných hlasů. Kromě již zde zmíněných stran se do Národní rady dostala ještě KDH se ziskem 8,52 % (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2010).

Jak je zvykem, pověřil prezident Gašparovič sestavením vlády předsedu vítězné strany. Ovšem všechny strany s výjimkou SNS odmítly případnou spolupráci s Robertem Ficem, proto se souběžně s Ficovo snahou o sestavení vlády rozběhla jednání mezi středo-pravicovými stranami o případné budoucí koaliční vládě a dokonce neoficiálně uznaly předsedkyni SDKÚ-DS Ivetu Radičovou jako budoucí premiérku (Kuta

2010: 4–7). Radičová byla do čela strany postavena poté, co se krátce před volbami objevilo podezření, které se týkalo možného netransparentního financování strany a dotýkalo se přímo předsedy strany Mikuláše Dzurindy. Z tohoto důvodu Dzurinda ve volbách nekandidoval, ale i nadále zůstal předsedou strany a později se stal členem vlády jako ministr zahraničních věcí (Just 2012: 25).

Po vypršení Ficovy lhůty na sestavení vlády, byla úkolem pověřena Iveta Radičová. Ještě před tímto prezidentovým rozhodnutím již strany prohlásily, že se shodnou na budoucích programových záležitostech případné koaliční vlády. V návrhu koaliční dohody se strany zavázaly ke konsolidaci veřejných financí, reformě sociálního systému a ke změně jeho financování, součástí byla také reforma soudního systému. Bylo ustanoveno, že předmětem koaliční dohody nebudou případné sporné body. Nedostaly se tam tedy otázky týkající se smlouvy s Vatikánem a legalizace tzv. lehkých drog. Je možné, že právě tyto body by se v pozdější době mohly stát předmětem sporů uvnitř koalice (Kuta 2010: 4-7).

Stabilita vládní koalice byla ovlivňována několika faktory. Jedním z nich byl SMER, který tvořil silnou a kompaktní opozici a se svými 62 poslaneckými mandáty dokázal vládní koalici znepríjemňovat situaci. Stabilitu ovlivňovala také neschopnost vlády vystupovat jednotně (Just 2012: 29). Vládní koalice se názorově rozešla při ratifikaci Evropského fondu pro finanční stabilitu (tzv. euroval). Toto hlasování o eurovalu bylo spojeno s hlasováním o důvěře vládě, kdy ratifikaci eurovalu nepodpořila vládní strana SaS, proto se po necelém roce a půl fungování vláda rozpadla (Litomiská 2012).

Vládní strany se poté dohodly se SMEREM na výměně hlasů pro ratifikaci za konání předčasných voleb a kabinet Ivety Radičové byl až do nich u moci. Předčasné volby se konaly 10. března 2012 a předvolební kampaň byla ovlivněna několika kauzami. Jednou z nich bylo, že v prosinci 2011 pronikly na veřejnost části údajného spisu, který

zpracovala slovenská zpravodajská tajná služba. Jednalo se o popis rozhovorů, které značně poškozovaly předchozí vládní koalici. Tématem těchto rozhovorů byla provize z privatizace státem vlastněných podniků a úplatky, součástí rozhovorů mělo být také financování hlavních politických stran. Veřejnost na tuto korupční kauzu, která ukazovala klientelistické propojení politiky a byznysu, reagovala s velkou nevolí. Kauzou byla poškozena nejvíce SDKÚ-DS a předvolební průzkumy dokonce ukazovaly, že se ocitla na hranici volitelnosti. Naopak mírný nárůst preferencí zaznamenala KDH, preference SMERU zůstaly stejné, ale prudce vzrostly preference nových neparlamentních stran – OL'aNO a Občanský hlas (Maděra 2012: 10–15).

Do Národní rady se po předčasných volbách dostalo celkem šest stran, z toho jedna nová a zastoupení již nezískala SNS. Jednoznačným vítězem voleb se stala strana SMER se ziskem 44,4 % hlasů a tento volební výsledek ji zajistil nadpoloviční většinu křesel v Národní radě, kdy do ústavní většiny jim chybělo pouze sedm mandátů. Ostatní strany získaly oproti SMERU velmi malý počet hlasů. Nejúspěšnější z nich byla KDH, která obdržela 8,8 % hlasů. Dalšími stranami, které do Národní rady vstoupily, jsou OL'aNO, MOST-HÍD, SDKÚ-DS a SaS (Litomiská 2012).

Ihned po vyhlášení voleb zahájil Robert Fico povolební jednání se všemi stranami, ale ty jeho nabídku odmítly, protože v budoucí koalici by měly pouze minimální vliv a plnily by spíše legitimizační funkci. Z tohoto důvodu byla sestavena jednobarevná vláda, ve které měli místo i čtyři nestraníci (Maděra 2012: 10-15).

6.2.2 Komparační kritéria

Stejně jako tomu bylo u České republiky, bude komparace tohoto parlamentního období poněkud složitější, protože také na Slovensku nastala situace, která vedla až k předčasným volbám. Nejprve se podíváme na počet stran v systému po volbách v roce 2010. Do Národní

rady vstoupilo celkem šest politických stran. Tento počet se oproti minulému období příliš nezměnil, změnilo se pouze složení. Do Národní rady se dostaly tyto politické strany – SMER, SDKÚ-DS, SaS, KDH, MOST-HÍD a SNS (Madleňák – Pink 2012: 49). V předčasných volbách v roce 2012 se do Národní rady znovu dostalo šest politických stran, ale oproti předcházejícím volbám se opět obměnilo složení. V tomto období se jednalo o tyto strany – SMER, KDH, OL'ANO, MOST-HÍD, SDKÚ-DS a SaS (Litomiská 2012).

Nyní se podíváme na postavení komunistické strany ve stranickém systému. Jak již tomu bylo v předchozích volbách, KSS nepřekročila pětiprocentní hranici a v roce 2010 ani o dva roky později v předčasných volbách se do Národní rady nedostala. Její volební výsledky lze označit za opravdu nízké, protože v tomto zkoumaném období se jí nepodařilo překročit ani hranici jednoho procenta platných hlasů. V roce 2010 získala 0,83% a v předčasných volbách si ještě více pohoršila. KSS tedy v tomto období neměla na fungování v Národní radě žádný vliv (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2010).

Posledním zkoumaným kritériem je, zda je u moci pravicová nebo levicová strana. Vítězem voleb v roce 2010 se stala levicová strana SMER se ziskem 34,7% hlasů, ale kvůli neschopnosti sestavit vládu, byla nakonec odsouzena k roli opoziční strany. Vládu sestavila pravicová strana SDKÚ-DS, která skončila ve volbách na druhém místě a složila koalici ze středo-pravicových stran (Just 2012: 22-33). Zajímavější se mohou zdát předčasné volby v roce 2012. Jejich vítězem se stejně jako v předcházejících volbách stala levicová strana SMĚR-SD, která ovšem ještě více navýšila svůj volební zisk, protože obdržela 44,4% hlasů. Její volební výsledek jí zajistil nadpoloviční většinu křesel v Národní radě a strana tedy byla schopna sestavit jednobarevnou vládu. Překvapením voleb se stal naprostý propad dosud nejsilnější pravicové strany SDKÚ, která obdržela pouhých 6,1% hlasů a ocitla se tak téměř na hraně vstupu do Národní rady (Litomiská 2012).

6.3 Komparace volebních období 2010-2014

Při komparaci vývoje v obou zemích budeme nejdříve vycházet z výsledků voleb v roce 2010, poté porovnáme i vývoj po předčasných volbách v obou zemích. V roce 2010 se do dolní komory Parlamentu ČR dostalo celkem pět politických stran, na Slovensku bylo politických stran šest, což nemůžeme považovat za nějaký zásadní rozdíl. Po předčasných volbách se situace obrátila a do Poslanecké sněmovny České republiky vstoupil vyšší počet stran – pětiprocentní hranici překročilo sedm politických stran. Na Slovensku zůstal počet stejný po obou volbách, naopak v České republice se počet stran po předčasných volbách o dvě zvýšil (Balík 2010: 212; Rieger 2013; Madleňák – Pink 2012: 49; Litomiská 2012).

Stejně jako v předchozím období nelze příliš porovnat postavení komunistických stran z důvodu, že KSS se do Národní rady ani v těchto volbách nedostala. V roce 2010 získala KSČM 11,27 % hlasů, což pro ni byl jeden z nejhorších výsledků v historii. KSS v tomto období nepřekročila ani jedno procento získaných hlasů. Již v roce 2013 si ovšem KSČM svůj volební výsledek vylepšila, ale na sestavování vlády se nepodílela. Zisk KSS v předčasných volbách opět nepřesáhl jedno procento. Postavení stran tedy nelze porovnat, pouze lze říci, že KSČM má mnohem vyšší voličskou základnu, ze které vyplývá i její volební zisk, který je oproti zisku KSS, velmi dobrý (Balík 2010: 18; Rieger 2013; Štatistický úrad Slovenskej republiky 2010).

Z hlediska postavení pravicové a levicové strany v systému jsou si oba systémy po volbách v roce 2010 velmi podobné. V obou zemích volby vyhrála strana z levé části politického spektra – v České republice se jednalo o ČSSD, na Slovensku o SMER. Ovšem ani jedna z těchto stran nesestavovala vládu. Prezident ČR nedal vítězné ČSSD ani šanci se o sestavení vlády pokusit, touto pravomocí pověřil pravicovou ODS. Na

Slovensku sice předseda SMERU sestavením vlády pověřen byl, ale kvůli neochotě ostatních politických stran se mu koalici sestavit nepodařilo. V obou zemích se na sestavení vlády podílely pravicové strany – ODS a SDKÚ-DS.

I situace po předčasných volbách se může zdát v obou zemích velmi podobná. Vítězem voleb se opět staly strany z levé části politického spektra – SMER a ČSSD. Povolební situace, kdy v roce 2010 tyto strany skončily v opozici, se již neopakovala, obě strany sestavily vládu. V podobné situaci se po předčasných volbách ocitly hlavní pravicové strany v obou zemích – ODS, SDKÚ-DS. Jejich volební výsledek se oproti předchozím volbám výrazně zhoršil, a proto se v tomto období postavily do opozice (Balík 2010: 16–26; Rieger 2013; Just 2012: 22–33; Litomiská 2012).

V tomto období nenacházíme mezi oběma systémy příliš mnoho rozdílů. Počet stran se nijak zásadně neodlišuje a také pravice a levice mají v obou zemích obdobné postavení. Volby v roce 2010 vyhrály levicové strany, které se ovšem nakonec na sestavování vlády nepodílely. Vše se ovšem změnilo již v předčasných volbách, kdy obě levicové strany opět vyhrály a byly pověřeny sestavením vlády. Rozdílné se v tomto období zdá tedy jen postavení komunistických stran.

7 TYPOLOGIZACE STRANICKÉHO SYSTÉMU

V této kapitole se pokusíme přiřadit jednotlivé stranické systémy k typologiím, které byly rozebrány v první části této práce. Ne vždy je zařazení jednoznačné, protože stranický systém může stát na pomezí dvou typů nebo může mít charakteristické rysy více typů najednou. Kapitola bude rozdělena do několika podkapitol, které se budou zabývat teoriemi jednotlivých autorů z úvodní části práce. Vždy se nejprve pokusíme zařadit český stranický systém a poté se budeme věnovat slovenskému.

7.1 Typologie Maurice Duvergera

7.1.1 Česká republika

Duverger ve své typologii považuje za nejdůležitější početní kritérium, nebude proto těžké stranický systém zařadit (Duverger 1954: 228–235). Nejprve se podíváme na počet politických stran v systému v jednotlivých obdobích. Po volbách v roce 2002 se do dolní komory Parlamentu ČR dostaly tyto strany – ČSSD, ODS, KSČM a koalice KDU-ČSL a US-DEU. Budeme tedy počítat s pěti politickými stranami. V dalších volbách v roce 2006 bylo znovu pět politických stran – ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a SZ. Oproti předchozímu období se tedy počet stran nezměnil. Změna nenastala ani v dalších parlamentních volbách v roce 2010. Do Poslanecké sněmovny se dostaly strany ČSSD, ODS, TOP09, KSČM a VV (Pink – Voda 2012: 19). Počet stran se změnil až v předčasných volbách v roce 2013, kdy se do Poslanecké sněmovny dostalo sedm politických stran – ČSSD, ANO 2011, KSČM, TOP09, ODS, Úsvit a KDU-ČSL (Rieger 2013). Jak jsme si ukázali, počet stran v Poslanecké sněmovně se pohyboval mezi 5-7 což tento stranický systém dle Duvergerovy typologie zařazuje k multipartismu (Duverger 1954: 228–235).

7.1.2 Slovensko

Nyní se pokusíme přiřadit k typologii Maurice Duvergera slovenský stranický systém. Abychom to mohli udělat, podíváme se na počet stran, které vstoupily do Národní rady. Po volbách v roce 2002 se jednalo o sedm politických stran – HZDS, SDKÚ-DS, SMER, SMK, KDH, ANO a KSS. V dalších volbách v roce 2006 se počet o jednu stranu snížil, do Národní rady se dostalo šest politických stran – SMER, SDKÚ-DS, SNS, SMK, HZDS a KDH. Tento počet zůstal stejný i po volbách v roce 2010, kdy se mezi úspěšné strany zařadily SMER, SDKÚ-DS, SaS, KDH, MOST-HÍD a SNS (Madleňák – Pink 2012: 49). Ani v předčasných volbách se nic nezměnilo a pětiprocentní hranici překročilo šest

politických stran, mezi které řadíme – SMER, KDH, OL´ANO, SDKÚ-DS, MOST-HÍD a SaS. Jak se zdá, počet stran se ustálil na šesti, což systém charakterizuje podle Duvergerovy typologie jako vícestranický (Litomiská 2012).

7.2 Typologie Jeana Blondela

7.2.1 Česká republika

Typologie Jeana Blondela nevychází jen z počtu stran v systému, ale zaměřuje se i na jejich velikost. Význam pro jeho typologii má i síla hlavních stran. Jak je z předchozí kapitoly zřejmé z důvodu počtu stran, budeme při určování typu stranického systému vycházet pouze ze dvou možností – multipartismus s dominující stranou nebo multipartismus bez dominující strany. Abychom mohli systém charakterizovat jako vícestranický s dominující stranou, musela by jedna strana získat ve volbách okolo 40% všech hlasů a druhá strana již jen polovinu hlasů oproti první (Klíma 1998 161–162).

Nyní se podíváme na volební výsledky vítězných stran v jednotlivých volbách. V roce 2002 zvítězila ČSSD se ziskem 30,2 % hlasů, druhá ODS obdržela 24,47 %. Vítěz voleb tedy 40% zisku nedosáhl, proto nemůžeme ČSSD v tomto období za dominující stranu považovat. Tuto domněnku lze podložit i volebním ziskem druhé ODS, která získala oproti vítězné straně více jak polovinu jejího počtu hlasů, protože na ni ztrácela méně než šest procent. V dalších volbách v roce 2006 zvítězila ODS se ziskem 35,38 %, čímž se k požadované čtyřicetiprocentní hranici celkem přiblížila. Ovšem podobného výsledku dosáhla i druhá ČSSD, která obdržela 32,32 % hlasů, čímž případnou dominantní pozici ODS vyvrátila. Volby v roce 2010 vyhrála ČSSD, když získala 22,08%, a proto ji za dominující stranu považovat nelze, což potvrzuje také volební výsledek druhé ODS, která obdržela o necelá dvě procenta hlasů méně (Pink – Voda 2012: 19).

Stranický systém tedy nemůžeme charakterizovat jako vícestranický s dominující stranou, což nám ještě potvrdily výsledky předčasných voleb z roku 2013. Vítěznou stranou se stala ČSSD se ziskem 20,45 %, na druhém místě skončilo ANO 2011, které obdrželo 18,65 %. Žádná strana nikdy ve zkoumaném období neobdržela 40% všech hlasů a ani druhá strana v pořadí nikdy na vítěze voleb neztrácela více než polovinu získaných hlasů. Je tedy zřejmé, že žádná politická strana z Poslanecké sněmovny nemůže být za dominující považována. Z tohoto důvodu můžeme český stranický systém dle Blondelovy typologie charakterizovat jako multipartismus bez dominující strany (Pink – Voda 2012: 19; Rieger 2013).

7.2.2 Slovensko

Nyní se stejně jako u České republiky pokusíme přiřadit slovenský stranický systém k jednomu z Blondelových typů. Stejně jako v předchozím případě budeme vycházet z důvodu většího počtu stran v systému ze dvou možností – multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany. Stejně jako v minulé podkapitole se podíváme na volební výsledky vítězných stran, abychom mohli zjistit, zda v systému existuje dominující strana.

Volby v roce 2002 vyhrála strana HZDS, když získala 19,5 % hlasů. Na druhém místě skončila SDKÚ-DS a na vítěznou stranu ztratila přibližně 4 %. HZDS tedy znaky dominující strany v tomto období nesplňuje. Následující volby v roce 2006, vyhrála strana SMER se ziskem 29,14 %. Tímto výsledkem se již o něco přiblížila 40% hranici, ale když se podíváme na volební zisk druhé SDKÚ-DS, nelze dominantní postavení SMERU potvrdit. SDKÚ-DS obdržela 18,35%, což není o polovinu méně, než získala vítězná strana. V tomto období tedy není možné SMER označit jako dominující stranu, ale minimálně má tato strana k tomuto postavení v systému velmi dobře nakročeno. Tuto domněnku potvrdily již následující volby v roce 2010. Tyto volby vyhrála strana SMER s velmi vysokým výsledkem. Zisk 34,79 % jen potvrdil domněnku z předchozího

volebního období o dominantním postavení SMERU. Tato skutečnost byla podpořena i výsledkem druhé SDKÚ-DS, která získala pouhých 15,42 % hlasů, což bylo o více jak polovinu méně než vítěz voleb. I přesto, že SMER nepřesáhnul 40% hranici, lze ho označit jako dominující stranu v systému (Madleňák – Pink 2012: 49). Svoji dominantní pozici potvrdil SMER již v předčasných volbách v roce 2012, kdy vyhrál s výsledkem 44,41% a ostatní strany se nedostaly přes 10% hranici. Strana měla po těchto volbách natolik dominantní postavení, že byla schopna sama sestavit vládu a nebyla nucena vstupovat s žádnou stranou do koalice (Litomiská 2012).

Po volbách v roce 2002 bylo možné slovenský stranický systém charakterizovat jako multipartismus bez dominující strany, protože volební výsledek HZDS dominantnímu postavení strany neodpovídal. Situace se změnila již po volbách v roce 2006, kdy si strana SMER začala budovat své postavení jako dominující strana, které již v následujících volbách potvrdila. Ani předčasné volby v roce 2012 její pozici v systému nezpochybnily. Slovenský stranický systém lze tedy dle Blondelovy typologie charakterizovat jako multipartismus s dominující stranou, za kterou je považována strana SMĚR (Madleňák – Pink 2012: 49; Litomiská 2012).

7.3 Giovanni Sartori

7.3.1 Česká republika

Oproti dvěma předchozím autorům pracuje Sartori s více kritérii. Jedná se o počet stran, ideologickou vzdálenost mezi nimi a také klade důraz na relevantnost stran (Říchová 2002: 101–102). Z hlediska počtu stran odpovídal stranický systém od roku 2002 umírněnému pluralismu. Počet se sice po předčasných volbách v roce 2013 zvýšil z pěti stran na sedm, ale podle Sartoriho to hned nemusí znamenat přechod ke klasifikační třídě polarizovaného pluralismu (Říchová 2002: 106).

I přes to, že počet stran zpočátku zkoumaného období řadí systém k umírněnému pluralismu, je důležité se podívat, zda tuto domněnku potvrzují i další kritéria. Zjednodušeně lze říci, že pro systém fungující na základě umírněného pluralismu, je důležitá jeho bipolarita. Soupeří mezi sebou dva bloky a středová pozice není obsazena. Výsledkem soupeření mezi nimi je relativně pravidelné obměňování vládních koalic (Sartori 2005: 191–192). Jako dva bipolární bloky můžeme v českém prostředí chápat soupeření ODS a ČSSD, kdy mezi nimi dochází k víceméně pravidelnému střídání se u moci. Volby v roce 2002 vyhrála ČSSD, která společně s KDU-ČSL a US-DEU vytvořila koalici, ale kvůli těsné parlamentní většině nebyla tato vláda příliš stabilní. Už v roce 2006 se k moci dostala ODS, čímž zahájila již zmíněné relativně pravidelné střídání u moci, protože následující volby v roce 2010 vyhrála opět ČSSD. Z důvodů výše zmíněných v této práci byla ovšem sestavením vlády pověřena ODS, která si tak prodloužila období, kdy vládla (Pink – Voda 2012: 19). V předčasných volbách v roce 2013 opět zvítězila ČSSD a sestavila vládu, čímž potvrdila pravidelné střídání jednotlivých bloků u moci. Dá se tedy říci, že český systém ve zkoumaném období funguje na bipolárním uspořádání. Také nelze hovořit o velké ideologické vzdálenosti mezi dvěma hlavními stranami. Sice je každá z nich reprezentantem opačné části politického spektra, ale v poslední době jsou viditelné dostředivé tendence (Rieger 2012).

Tento model stranického systému vylučuje existenci velkých relevantních antisystémových stran (Fiala 1998: 180–181). Přítomnost antisystémové strany, za kterou můžeme v českém prostředí považovat KSČM, nelze vyloučit. Vůči této straně byla celkem dlouhou dobu uplatňována tzv. dohoda o vyloučení a z tohoto důvodu byl její koaliční potenciál téměř nulový, což snižovalo také její relevanci. Problematické jsou ovšem její volební zisky a také určitá ochota ČSSD ke spolupráci s ní, která se objevila v období 2002-2006.

Především z důvodu trvalého zastoupení krajně levicové KSČM v dolní komoře Parlamentu, nelze český stranický systém jednoznačně

charakterizovat jako typ umírněného pluralismu. Přesnější bude hovořit o něm jako o umírněném pluralismu s prvky extrémního pluralismu. Mezi tyto prvky řadíme již zmíněnou přítomnost KSČM a také zvýšení počtu stran po volbách v roce 2013. Systém by mohl přejít v čistě extrémní pluralismus například v případě, že by ČSSD ve větší míře spolupracovala s KSČM, nebo by s ní vstoupila do koalice, a tím by se na politickém spektru posunula mnohem více doleva. Záleží tedy na výsledku dalších voleb, zda se změní pozice KSČM a také zda zůstane počet stran stejný nebo se zvýší (Čaloud – Foltýn – Havlík 2006: 14–20).

7.3.2 Slovensko

Nejprve se stejně jako v českém případě pokusíme zařadit slovenský stranický systém na základě počtu stran, poté se zaměříme na to, zda systém splňuje další kritéria a je možné ho zařadit pouze k jednomu z typů, nebo stojí na pomezí dvou. Je nutné zdůraznit, že typologizace slovenského stranického systému je komplikována především častou proměnou parlamentních stran, kdy některé získají zastoupení v Národní radě pouze na jedno volební období.

Po volbách v roce 2002 se do Národní rady dostalo sedm politických stran a všechny je můžeme považovat za relevantní, jedinou stranou, u které je relevantnost nejasná, je KSS. Politické strany do jedné odmítly jakoukoliv spolupráci s KSS, proto se v jejím případě nedá hovořit o koaličním potenciálu a nejasný je i její vyděračský potenciál. Systém se tedy z hlediska počtu politických stran pohybuje na hranici mezi umírněným a extrémním pluralismem. Pouhá přítomnost antisystémové KSS ovšem napovídá, že se jedná o extrémní pluralismus. Tento znak je ovšem vedle počtu stran jediný, který by tomu nasvědčoval.

Ostatní kritéria extrémního pluralismu toto období nesplňuje. Především zde postrádáme druhý pól antisystémové opozice. S výjimkou KSS lze tedy říci, že v systému ubývá radikálních stran, což vede k dostředivé tendenci systému a ideologická vzdálenost mezi stranami se

zmenšuje. V tomto období můžeme tedy hovořit spíše o umírněném pluralismu s mírným sklonem k extrémnímu pluralismu, přičemž zásadní je přítomnost antisystémové KSS, která se otevřeně hlásí k tradici marxismu-leninismu (Kopeček 2007: 236–256).

V následujících volbách v roce 2006 se počet stran snížil na šest relevantních, což znamená, že z tohoto hlediska se systém opět pohybuje na kritické hranici mezi umírněným a extrémním pluralismem. Jedním ze základních kritérií umírněného pluralismu je dle Sartoriho existence vládních koalic z důvodu, že ani jedna strana není schopna získat většinu. Koalice jsou pro Slovensko charakteristické v každých volbách, výjimkou se stanou až předčasné volby v roce 2012, kdy strana SMER vytvoří jednobarevnou vládu. Ani v jednom z následujících volebních období již není přítomna KSS, ani zde nenalzáme žádnou další antisystémovou stranu. Z důvodu nepřítomnosti antisystémových stran zde nenajdeme ani bilaterální opozici a nedá se hovořit ani o výrazné ideologické vzdálenosti mezi politickými stranami.

Slovenský stranický systém se tedy dle Sartoriho typologie dá charakterizovat jako umírněný pluralismus, který především z počátku zkoumaného období obsahoval několik prvků extrémního pluralismu. Hlavním kritériem, které systém k této kategorii nasměrovalo, byla přítomnost KSS po volbách v roce 2002 a také počet stran na kritické hranici mezi dvěma typy (Madleňák – Pink 2012: 49; Litomiská 2012).

8 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo porovnat stranické systémy České a Slovenské republiky. Porovnání proběhlo na základě komparačních kritérií – počet stran v systému, postavení komunistických stran a postavení pravice a levice. Komparaci byla věnována vždy jedna podkapitola u každého volebního období, proto zde jen krátce shrneme zásadní rozdíly z hlediska komparačních kritérií.

Prvním z kritérií byl počet stran, který se v České republice pohyboval mezi 5-7, na Slovensku mezi 6-7 stranami. Počet stran tedy není žádným zásadním rozdílem mezi oběma systémy. V souvislosti s počtem stran se odlišují pouze tím, že v České republice se počet postupně zvyšoval, ale na Slovensku naopak snižoval. Odlišnost mezi oběma systémy nalzáme již u druhého komparačního kritéria, kterým je postavení komunistických stran. V tomto bodě se systémy značně odlišují. V České republice má KSČM zastoupení v Poslanecké sněmovně v každém volebním období ve zkoumané době a zásadní je také její celkem vysoká voličská podpora. Úplně rozdílné postavení má KSS na Slovensku. Do Národní rady se dostala pouze ve volbách v roce 2002 a to s velice těsným výsledkem. V dalším období se jí již pětiprocentní hranici překročit nepodařilo. Posledním kritériem bylo postavení pravice a levice. Když se podíváme na jednotlivá volební období, najdeme mezi systémy několik rozdílů. V roce 2002 vyhrála volby v obou zemích strana z levé části politického spektra. Na Slovensku se této straně ovšem nepodařilo sestavit vládu a k moci se z tohoto důvodu dostala pravostředová koalice. Volby v roce 2006 v České republice vyhrála pravicová ODS, naopak na Slovensku nejlepšího výsledku dosáhla levicová strana SMER. Podobná situace nastala v obou zemích po volbách v roce 2010, které vyhrály levicové strany, ale ani jedna nakonec neseštavovala vládu. ČSSD nedostala ani šanci se o sestavení vlády pokusit a naopak strana SMER nebyla schopna vládu sestavit a v obou zemích se k moci dostaly strany z pravé části politického spektra. Předčasné volby v obou zemích vyhrála levicová strana a oproti předchozím volbám se oběma podařilo sestavit vládu.

Cílem práce bylo také zařazení obou stranických systémů k jednotlivým typologiím. Můžeme říci, že i tento cíl byl naplněn a krátce se podíváme na rozdíly mezi stranickými systémy z hlediska jednotlivých typologií. Můžeme říci, že v tomto ohledu se systémy v nějaké zásadní míře také neodlišují. Podle Duvergerovy typologie oba odpovídají kategorii multipartismu. U Blondelovy typologie již nějaké rozdíly nalézáme. Z počátku oba systémy odpovídaly typu multipartismus bez dominující strany, ale slovenský systém po volbách v roce 2010 začal vykazovat znaky multipartismu s dominující stranou. V tomto se oba systémy liší z důvodu, že v České republice žádná ze stran neodpovídá charakteristice dominující strany.

I z hlediska Sartoriho typologie jsou si systémy relativně podobné. Bylo možné je z dlouhodobého hlediska klasifikovat jako umírněné pluralismy s několika znaky extrémního pluralismu. Zásadním znakem, který oba systémy charakterizoval jako extrémní pluralismus, je přítomnost antisystémových stran. V některých zkoumaných obdobích stály oba systémy na pomezí mezi oběma typy. Na Slovensku se jednalo především o volební období 2002-2006, kdy bylo v Národní radě přítomno sedm politických stran a také byla přítomna KSS. V České republice se jednalo o období po předčasných volbách v roce 2013, kdy do Poslanecké sněmovny vstoupilo sedm politických stran a také KSČM, jejíž přítomnost se stala již tradicí.

Lze tedy říci, že se v této práci povedlo naplnit oba cíle, které jsme si v úvodu stanovili. Porovnání vývoje byla věnována značná část práce, v závěru jsme si pouze shrnuli zásadní rozdíly mezi oběma zeměmi, kterých ovšem není příliš. V práci byl věnován i prostor pro druhý cíl textu – typologizaci stranických systémů. Zařazení k jednotlivým typům lze označit jako úspěšné, do určité míry se nám povedlo oba systémy zařadit, i přesto, že neodpovídají pouze jednomu typu. Na tuto možnost bylo upozorněno již v úvodu, že typologizace nemusí probíhat bez problémů, a že často systémy mohou odpovídat několika typům najednou.

Základní výzkumnou otázkou bylo zodpovězení, do jaké míry jsou si systémy podobné. Na základě této práce lze říci, že systémy jsou si do jisté míry velmi podobné, ale zároveň se v mnoha bodech odlišují. Podobnost vychází především z typologií stranických systémů, kdy se stranické systémy obou zemí ve značné míře shodují. O podobnosti vypovídají i komparační kritéria, kdy rozdílné je pouze postavení komunistických stran. Ve zbylých dvou kritériích nalézáme pouze minimální rozdíly.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Balík, Stanislav (2010). Neuskutečněné předčasné volby 2009. In: Balík, Stanislav a kol. (2010). *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010* (Brno: Centrum pro studium demokracie), s. 39–68.

Berounský, Jiří (2013). *Patnáct let České republiky* (Praha: Radioservis).

Bureš, Jan (2012). Volby v České republice v roce 2010: fenomén nových stran TOP09 a VV. *Politics in Central Europe* 8 (2), s. 141–151.

Cabada, Ladislav (2003). Systém politických stran a vnitrostranické rozhodovací procesy. In: Vodička, Karel – Cabada, Ladislav (2003). *Politický systém České republiky* (Praha: Portál), s. 205–240.

Cabada, Ladislav – Šanc, David (2005). *Český stranický systém ve 20. století* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Cabada, Ladislav – Krašovec, Alenka (2012). Podobnost institucionálních výběrů a podobnost výsledků? Příklad Slovinska a České republiky. *Politics in Central Europe* 8 (2), s. 52–80.

Čaloud, Dalibor – Foltýn, Tomáš – Havlík, Vlastimil (2006). Politické strany a jejich systém v období 2002-2006. In: Čaloud, Dalibor – Foltýn, Tomáš – Havlík, Vlastimil a kol. (2006). *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury), s.7–25.

Český statistický úřad (2002a). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 14. - 15. 6. 2002 (<http://www.volby.cz/pls/ps2002/ps62?xjazyk=CZ>, 11. 3. 2015).

Český statistický úřad (2002b). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 14. - 15. 6. 2002: rozdělení mandátů stranám (<http://volby.cz/pls/ps2002/ps62?xjazyk=CZ>, 11. 4. 2015).

Český statistický úřad (2010). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. - 29. 5. 2010: přehled zisku mandátů (<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>, 1. 4. 2010).

Černý Ondřej (2006). Koaliční vládnutí v České republice ve volebním období 2002-2006 (mýty a skutečné koalice v Poslanecké sněmovně). In: Cabada, Ladislav a kol. (2006). *Koalice a koaliční vztahy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 84–108.

Duverger, Maurice (1954). *Political Parties, Their Organization and Activity in the Modern States* (New York: Wiley).

Dvořáková, Vladimíra – Kunc, Jiří (2005) Základní témata komparativních analýz. In: Dvořáková, Vladimíra a kol. (2005). *Komparace politických systémů. Základní modely demokratických systémů* (Praha: Oeconomika), s. 39–65.

Fiala, Petr – Strniska, Maxmilián (1998). *Teorie politických stran* (Brno: Barrister&Principal).

Gyarfášová, Olga (2011). Slovenské parlamentné voľby 2010: nacionálna agenda na ústupe?. *Stredoevropské politické studie* 13 (1), s. 65–84.

Havlík, Vlastimil (2010). Politické strany a jejich systém v letech 2006-2010. In: Balík, Stanislav a kol. (2010). *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010* (Brno: Centrum pro studium demokracie), s. 11–38.

Havlík, Vlastimil (2011). Česká republika. In: Balík, Stanislav – Havlík, Vlastimil a kol.(2011). *Koaliční vládnutí ve střední Evropě 1990-2010* (Brno: Masarykova univerzita), s. 39–90.

Just, Petr. (2009). Vládnutí Roberta Fica: koalice stabilní, opozice v rozkladu. *Acta Politologica* 1 (2), s. 160–181.

Just, Petr (2012). Slovenské parlamentní volby 2010: od změny vlády k předčasným volbám. *Politics in Central Europe* 8 (2), 22–33.

Klíma, Michal (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix).

Kmeť, Jakub (2011). Slovensko. In: Balík, Stanislav – Havlík, Vlastimil a kol.(2011). *Koaliční vládnutí ve střední Evropě 1990-2010* (Brno: Masarykova univerzita), s. 183–226.

Kopeček, Lubomír (2005). Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: Strniska, Maxmilián a kol. (2005). *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál), s. 9–52.

Kopeček, Lubomír (2006). *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Kopeček, Lubomír (2007). *Politické strany na Slovensku 1989-2006* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Kubát, Michal (2007). Stranické systémy. In: Cabada, Ladislav – Kubát, Michal a kol. (2007). *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 229–251.

Kuta, Martin (2010). Vybraná témata: Palamentní volby na Slovensku 2010. *Parlamentní institut* (file:///C:/Users/u%C5%BEivatel/Downloads/TEMATA_12_2010.pdf, 11. 4. 2015).

Lebeda, Tomáš – Linek, Lukáš a kol. (2007). *Voliči a volby 2006* (Praha: Sociologický ústav AC ČR).

Lebeda, Tomáš (2014). Malá politologická úvaha: nejen o smyslu politologických úvah. In: Kubát, Michal – Lebeda, Tomáš a kol. (2014). *O komparativní politologii a současné české politice* (Praha: Karolinum), s. 11–22.

Leška, Vladimír (2006). *Slovensko 1993-2004, léta obav a nadějí* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Linek, Lukáš a kol. (2012). *Voliči a volby 2010* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Litomiská, Lucie (2012). Předčasné volby na Slovensku. *Cevro*. 20. 3. 2012 (http://www.cevro.cz/web_files/soubory/237072/238745_D_cs_14denik_2012_6.pdf, 11. 4. 2015).

Lupták, Lubomír (2008). Slovensko: Postkomunismus a národní mýty. In: Cabada, Ladislav a kol. (2008). *Nové demokracie střední a východní Evropy* (Praha: Oeconomica), s. 37–65.

Maděra, Milan (2012). Vybraná témata: Analýza parlamentních voleb na Slovensku v kontextu slovenského stranicko-politického systému. *Parlamentní institut* (file:///C:/Users/u%C5%BEivatel/Downloads/TEMATA_6_2012.pdf, 11. 4. 2015).

Madleňák, Tibor – Pink, Michal (2012). Základné priestorové vymedzenie voličskej základne politických strán na Slovensku 1994-2010. In: Pink, Michal a kol. (2012). *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury), s. 47–88.

Mareš, Miroslav (2011). Komunismus. In: Bastl, Martin – Mareš, Miroslav a kol. (2011). *Krajní pravice a krajní levice v ČR* (Praha: Grada Publishing), s. 15-90.

Mesežnikov, Grigorij – Kollár, Miroslav – Olga Gyarfášová a kol. (2006). *Slovenské volby '06. Výsledky, příčiny súvislosti* (Bratislava: IVO).

Novák, Miroslav (1997). *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Pink, Michal – Pinková, Aneta (2010). Volby do Poslanecké sněmovny České republiky 2010 a jejich "alternativní" výstupy. *Středoevropské politické studie* 12 (2-3), s. 142–158.

Pink, Michal – Voda, Petr (2012). Základní vymezení voličské základny politických stran v České republice v letech 1996-2010. In: Pink, Michal a kol. (2012). *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury), s. 17–46.

Poláková, Markéta – Mikešová, Renáta (2014). Volby v Česku. In: Kostecký, Tomáš – Mikešová, Renáta – Poláková, Markéta a kol. (2014). *Koho volí vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON), s. 40–83.

Rieger, Lukáš (2013). Předčasné volby v České republice. *Cevro*. 29. 10. 2013 (http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/14denik_16_2013.pdf, 11. 4. 2015).

Rieger, Lukáš (2015). Rok 2014 v politice. *Cevro*. 6. 1. 2015 (http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2015/14denik_1_2015.pdf, 11. 4. 2015).

Říchová, Blanka (2002). *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů* (Praha: Portál).

Sartori, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Štatistický úrad Slovenskej republiky (2002). Volby do NR SR (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2002/webdata/slov/tab/tab3.htm>, 22. 3. 2015).

Štatistický úrad Slovenskej republiky (2006). Pridelenie mandátov politickým stranám (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2006/slov/obvod/results/tab4.jsp.htm>, 11. 3. 2015).

Štatistický úrad Slovenskej republiky (2010). Volby do NR SR 2010: Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre politické strany (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2010/sr/tab3.jsp@lang=sk.htm>, 11. 4. 2015).

Šaradín, Pavel a kol. (2002). *Volby 2002. Analýza programů a výsledků ve volbách do Poslanecké sněmovny* (Olomouc: Periplum).

Šaradín, Pavel (2008). *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice* (Olomouc: Univerzita Palackého).

Žantovský, Petr (2013). *Česká politika a média po roce 1989* (Praha: Institut Václava Klause).

10 RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis was to compare political party systems of Czech Republic and Slovakia. The main focus was on the 21st century, thus the last three electoral periods in both countries. In the first part, the typologies of political systems by Maurice Duverger, Jean Blondel and Giovanni Sartori were introduced. The following part focused on the comparison of both Czech and Slovakian parliamentary development. The thesis also attempted to typologize political party systems of both countries by placing the two systems to particular typologies made by authors mentioned in the first chapter of the thesis.

Another aim was to compare individual electoral periods based on the comparative criteria and to detect to what extent the systems differ. It can be said that both aims were implemented and that the thesis demonstrated the fact that both Czech and Slovakian political party systems are similar in many ways. The resemblance is to be found especially in the typologization and parliamentary development